

**Збірник наукових матеріалів
XL Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
*el-conf.com.ua***

«СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ В НАУЦІ»

10 лютого 2020 року

Частина 2

м. Вінниця

Стратегічні пріоритети в науці, XL Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 10 лютого 2020 року. – Ч. 2, с. 78.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XL Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Стратегічні пріоритети в науці», 10 лютого 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Юридичні науки

<i>Антоненко І.С., Іващенко В.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НОРМАМИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА	5
<i>Гой В.В., Химич І.Г.</i> ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	9
<i>Деркаченко Ю.В., Бантуш В.В., Кухтик С.В.</i> ВИТОКИ СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ СТУДЕНТСЬКОГО ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ	12
<i>Діма Серге Патрік</i> ІСТОРІЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ У ФРАНКОМОВНИХ ЧОРНО-АФРИКАНСЬКИХ КРАЇНАХ	16
<i>Коваленко Н.В.</i> ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	22
<i>Коротюк О. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ У РАЗІ ВЧИНЕННЯ ПОСЯГАННЯ НА ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	27
<i>Кравчук В. Ю.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	32
<i>Круп'як О.В., науковий керівник: Жукевич І.В.</i> СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	37
<i>Кужим К.О.</i> НАСЛІДКИ ВИЗНАННЯ НЕКОНСТИТУЦІЙНОЮ НОРМИ ПРО ПІДТВЕРДЖЕННЯ СПЛАТИ АВАНСОВОГО ВНЕСКУ ДЛЯ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ	42
<i>Нос Є.В.</i> ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ.....	46
<i>Григоренко С.В.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	51
<i>Стеценко В.Ю., науковий керівник Марочкін О.І.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНОСТІ ВИНИ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ..	54

<i>Терещенко В.</i> ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ.....	57
<i>Харитонюк В.В.</i> ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА ДЖЕРЕЛ ЦИВІЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА України.....	60
<i>Харитонюк В.В.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОГОВІР ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА України.....	64
<i>Чаїнська Б.В.</i> ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	67
<i>Швидка О.В.</i> ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ	71

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НОРМАМИ ЗАКОНУ
УКРАЇНИ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА

Антоненко І.С.

магістрантка

Іващенко В.А.

доцент кафедри інтелектуальної власності

та цивільно-правових дисциплін

Черкаського національного Університету

ім. Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Комп'ютерні ігри – це найбільш швидкозростаючий сегмент розважальної індустрії і важливий компонент економічного зростання, що створює мільйони робочих місць і пропонує цікаві можливості для розробників та інженерів з різних країн світу.

Ефективна охорона комп'ютерної гри як об'єкта інтелектуальної власності вимагає чіткої системи правової регламентації вказаного об'єкту.

Необхідність створення в Україні налагодженої системи правової охорони комп'ютерних ігор підтверджуються і зростаючим сегментом ринку ігрової індустрії. Відповідно до звіту інформаційного агентства Newzoo світова індустрія відеоігор принесла у 2018р. сумарний дохід 138 млрд доларів, в Україні цифра становить 178 млн доларів [1]. За прогнозами агентства у 2019р. світовий дохід становитиме – 152 млрд доларів, відповідно в Україні – 203 млн доларів [2].

Грунтуючись на згаданих цифрах, можна легко зрозуміти розміри цієї галузі. З огляду на це, важливість охорони виключних авторських прав в індустрії комп'ютерних ігор не можна недооцінювати. На конкурентному ринку, ці виключні права гарантують їх власникам, що ніяка інша організація не зможе використовувати в комерційних цілях будь-які захищені елементи ігор або престиж в свідомості споживачів без дозволу правовласника.

Перш ніж з'ясувати особливості правової охорони варто звернути увагу на термінологічне визначення комп'ютерної гри. Так, у Енциклопедії сучасної

України комп'ютерна гра визначається як взаємодія людини (групи людей) з комп'ютером або декількох людей між собою за допомогою комп'ютера для розваг, навчання чи тренування. За допомогою спеціальних програм створюється імітація прямої взаємодії у віртуальному просторі між персонажами та користувачем (або групою користувачів) за певним алгоритмом. Спостерігаючи ігрову ситуацію, гравець впливає на неї за допомогою різних засобів [3].

Із визначення комп'ютерної гри слідує, що комп'ютерна гра розцінюється насамперед як «спеціальна» комп'ютерна програма, що дозволяє взаємодіяти двом чи більше суб'єктам у віртуальному просторі. Водночас комп'ютерна гра це складний цілісний об'єкт, який не обмежується програмним кодом, вона містить в собі цілу низку об'єктів авторського права. Окремі компоненти та відповідний досвід напрацьований роками можуть бути комерційною таємницею за умови застосування до них відповідного правового режиму розробником.

Зважаючи на те, що комп'ютерна гра насамперед є комп'ютерною програмою на неї, як результат творчої діяльності розповсюджується правовий режим авторського права. Закон України про авторське право і суміжні права (далі – Закон) не містить серед переліку об'єктів авторського права такий об'єкт як комп'ютерна гра. Разом із тим у ст. 8 вказаного Закону з поміж переліку об'єктів виділяється комп'ютерна програма, а сам закон містить її чітке термінологічне визначення. Так, згідно ст. 1 Закону, «комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах)» [4]. Подане визначення на нашу думку, хоч і частково стосується комп'ютерної гри, однак воно не розкриває природу такого об'єкта. Комп'ютерна гра є не лише набором інструкцій у вигляді слів чи символів. Як цілісний об'єкт комп'ютерна гра містить в собі музику, персонажів, програмний код, сценарій, графіку, дизайн, тощо. Таким чином, охорона комп'ютерної гри лише як комп'ютерної програми, обмежує охороноздатність вказаного об'єкта та

його окремих компонентів. Вказану думку підтверджують і інші положення закріплені у Законі. Так у ст. 18 «Авторське право на комп'ютерні програми», чітко вказується, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження[4].

Щодо охорони комп'ютерної гри як комп'ютерної програми, на сьогоднішній день практично в усьому світі прийнята авторсько-правова модель охорони комп'ютерних програм, однак це не позбавлено дискусій. З іншого боку, в багатьох країнах комп'ютерні програми також визнаються і об'єктами патентної охорони, за умови дотримання принципів новизни, винахідницького рівня, промислової придатності. Як правило, мова йде про ті випадки, коли комп'ютерна програма є частиною технологічного процесу, технічного пристрою тощо й сумісно з ними може бути визнана об'єктом патентної охорони [4, с. 107]. На нашу думку такий підхід до охорони як комп'ютерної програми так комп'ютерної гри є архаїчним і не відповідає сучасним реаліям та природі створення досліджуваного нами об'єкта.

Сама природа створення комп'ютерної гри, наявність у процесі її створення інших об'єктів авторського права, дозволяє провести паралель та порівняти комп'ютерну гру з іншим складним об'єктом авторського права – аудіовізуальним твором. Зокрема у ст. 8 Закону аудіовізуальний твір закріплений з поміж інших об'єктів авторського права. Згідно ст. 17. ч1. Закону «авторами аудіовізуального твору є: а) режисер-постановник; б) автор сценарію і (або) текстів, діалогів; в) автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього; г) художник-постановник; д) оператор-постановник. Одна і та сама фізична особа може суміщати дві або більше із наведених авторських функцій» [4].

Як правило створення комп'ютерної гри вимагає залучення не тільки програміста, що формує алгоритм комп'ютерної гри та пише вихідний код програми, але й низки фахівців, сценариста гри, художників, музикантів, веб-дизайнера та інших фахівців, які своєю комплексною працею створюють оригінальний

продукт – комп'ютерну гру, яка не обмежується лише вихідним кодом.

Зважаючи на це пропонуємо на законодавчому рівні до комп'ютерних ігор закріпити аналогічні аудіовізуальним творам принципи охорони. Вважаємо за доцільне закріпити на законодавчому рівні визначення комп'ютерної гри на рівні самостійного об'єкта авторського права, та доповнити ст. 420 ЦК України, та ст. 8 Закону такими об'єктом як комп'ютерна гра.

Також зазначимо, що потужні розробники ігрового контенту регулярно реєструють свій продукт, але менш значні компанії занадто часто нехтують цим правом, що може негативно вплинути на процеси подальшої охорони ігрового продукту. Прикладом свідомого застосування реєстраційних принципів охорони комп'ютерних ігор як об'єктів авторського права є такі приклади компаній-виробників відеоігор: Valve Corporation, Ubisoft Editions Musique Inc, Wargaming.net, Unity які мають авторські свідоцтва зареєстровані в США [6].

Нині в Україні до комп'ютерної гри, як до фактично самостійного об'єкту авторського права застосовуються принципи автоматичної охорони, за яким авторське право виникає з моменту створення твору, і відповідно до Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів та національного законодавства не потребує обов'язкової реєстрації. Реєстрація такого об'єкта, на нашу думку має ряд суттєвих переваг. Насамперед вона є доказом авторства розробника продукту. Іншою перевагою є державна фіксація існування об'єкта та дати його створення, що важлива, у разі спору про порушення прав.

Література:

1. [Отчет Newzoo о состоянии игровой индустрии: оборот за 2018 год](https://itc.ua/news/otchet-newzoo-o-sostoyanii-igrovoy-industrii-oborot-za-2018-god)

URL: <https://itc.ua/news/otchet-newzoo-o-sostoyanii-igrovoy-industrii-oborot-za-2018-god-138-mlrd-iz-nih-70-3-mlrd-prishlos-na-mobilnyie-igryi-lider-po-vyiruchke-vse-eshhe-kitay-34-4-mlrd-a-ukraina-na-46/>

2. Newzoo: В 2019 году мировая игровая индустрия сгенерирует доход в \$152 млрд, в Украине геймеры потратят на игры более \$200 млн [инфографика]

URL: <https://itc.ua/news/newzoo-v-2019-godu-mirovaya-igrovaya-industriya-sgeneriruet-dohod-v-152-mlrd-v-ukraine-gejmery-potratyat-na-igry-bolee-200-mln-infografika/>

3. Енциклопедія сучасної України URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=4393

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

5. Юлія Янчук Авторсько-правова охорона програмного забезпечення в Україні. Підприємництво, господарство і право. №9. 2016. С. 105-108 URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/09/20.pdf>

6. База даних Бюро авторських прав США URL: <https://www.copyright.gov/>

УДК 347

Юридичні науки

ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Гой В. В.,

студентка факультету економіки та менеджменту

Химич І. Г.,

к.е.н., доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний у

ніверситет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль, Україна

Сьогодні в Україні в умовах кризових процесів в економічній сфері актуальними є проблеми підтримки середнього і малого бізнесу, просування національного виробника на ринку товарів, робіт і послуг, підвищення конкурентоспроможності продукції, розвитку міжнародного співробітництва та ін. В Україні в умовах ринкового господарства не достатньо просто зробити товар, необхідно організувати його збут для отримання максимального прибутку від його реалізації. Одним з максимально ефективних способів здійснення різного роду підприємницької діяльності є механізм комерційної концесії або франчайзингу, оскільки забезпечує додатковий прибуток і сприяє

просуванню на ринок робіт, товарів і послуг з одного боку, а з іншого – надає можливість підприємцям запозичувати необхідний досвід, в тому числі, з управління та організації бізнес-процесів у провідних компаній.

Відповідно до ст. 1115 ЦК України, за договором комерційної концесії одна сторона зобов'язується надати другій стороні за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг [1].

За договором передається право на використання певних об'єктів права інтелектуальної власності, наприклад, торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, а також комерційного досвіду та ділової репутації.

На відміну від України, де франчайзинг тільки почав знаходити своїх прихильників, у світі відносини франчайзингу є невід'ємним атрибутом економіки. Сьогодні в Україні близько 25% бізнесу працює за договором комерційної концесії, для порівняння в Європі – 67%, у США – 80%. Тому, можна зробити висновок, що франчайзинг знаходиться на стадії розвитку.

Зокрема, в Україні, одними з перших набули розвитку такі міжнародні франчайзингові мережі як Фуджі, Кодак, МакДоналдс, Білла та національні мережі – МегаМаркет, Тіко тощо. У 2018 році кількість франчайзерів в Україні збільшилася до 504, що на 18% більше ніж в минулому році. Всього з 2001 року кількість франчайзерів зросла більш ніж в 10 разів [2].

Існують певні відмінності у поняттях «комерційна концесія» і «франчайзинг». Комерційна концесія – це надання прав використання прав інтелектуальної власності. Франчайзинг включає права інтелектуальної власності, але не обмежується виключно ними. Франшиза поєднує в собі елементи ліцензії (в частині передачі прав інтелектуальної власності), концесії (стосовно прав на дистрибуцію продукції) та інших дистриб'юторських договорів. Франчайзинг передбачає широку співпрацю сторін, наприклад, це стосується управління, організації бізнесу, передачі технологій, контролю за діяльністю франчайзі.

Щороку на українському ринку з'являються нові франчайзери, як національні, так і зарубіжні. Але, незважаючи на загальний розвиток

українського ринку, існує низка проблем, що перешкоджають його розвитку та потребують вирішення юридичних, економічних, організаційних та соціально-психологічних питань.

Основними проблемами розвитку франчайзингу в Україні є:

- недостатня проінформованість українських підприємців про таку форму ведення бізнесу та її особливості;
- нестабільність та непередбачуваність розвитку економіки України;
- недостатня купівельна спроможність покупців в порівнянні з вартістю франшиз;
- недостатнє нормативно-правове врегулювання;
- невідповідністю міжнародним стандартам;
- складні умови та адміністративні бар'єри для організації та ведення бізнесу;
- відсутність підтримки з боку держави.

Для ефективного розвитку франчайзингу в Україні як інструменту підвищення інноваційності підприємництва необхідно внести зміни до законодавства, прийняти спеціальні нормативно-правові акти для регламентації правових аспектів організації франчайзингової діяльності в Україні, відповідальності франчайзі за порушення договірних положень, правової охорони ділової репутації правовласників та інвестицій отримувачів, а також механізмів покарання сторін за перераховані правопорушення.

Державна підтримка розвитку франчайзингу сприятиме створенню нових робочих місць, забезпеченню впровадження нових ідей, методів та технологій в малому бізнесі, підвищенню правової захищеності малого підприємництва, залученню іноземних інвестицій в економіку України [3, с. 777].

Отже, комерційна концесія або франчайзинг в Україні знаходиться на стадії розвитку і потребує вирішення деяких проблем. Важливим етапом є створення необхідної законодавчої бази, інформаційного забезпечення, а також підтримки з боку держави. Це сприятиме залученню інвестицій, розвитку малого і середнього бізнесу і національної економіки загалом.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
2. Офіційний сайт Franchise Group. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://franchisegroup.com.ua>.
3. Гладка О. В. Правовідносини комерційної концесії як ефективна форма інноваційного інвестування / О. В. Гладка // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., / Нац. акад. прав. наук України. – Харків, 2013. – С. 775–777.

УДК 341

Юридичні науки

ВИТОКИ СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ СТУДЕНТСЬКОГО ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ

Деркаченко Ю.В.

к.ю.н., доцент кафедри права

Бантуш В.В.

д.ю.н., професор кафедри права

Кухтик С.В.

к.ю.н., доцент кафедри права

Міжнародний науково-технічний університет

імені академіка Юрія Бугая

м. Київ Україна

Актуальність теми дослідження обумовлюється перш за все принциповою важливістю створення на території України у всіх закладах вищої освіти офісів Студентського омбудсмена та інституту Студентського омбудсмена як такого [1].

Метою дослідження є вивчення та аналіз діяльності Студентського омбудсмена в Україні.

Важливу роль у здійсненні правозахисної та правоохоронної функції в державі відіграє інститут Студентського омбудсмена України. Захист прав та законних інтересів студентів, запобігання правопорушенням є основним завданням діяльності Студентського омбудсмена, авторитет і значення якого

невпинно зростає в нинішніх умовах реформування соціально-економічних відносин. Його діяльність має великий вплив на різні сторони освітнього процесу.

У 2015 році Полтавським університетом економіки і торгівлі (ПУЕТ) та ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана в рамках Проекту ERASMUS+ AESOP **Здійснення захисту інтересів студентів шляхом введення посади омбудсмена 561640-EPP-1-2015-1-AZ-EPPKA2-SVNE-JP** було розроблено та впроваджено навчальні матеріали щодо захисту прав студентів, створено офіси омбудсмена студентів у Полтавському університеті економіки і торгівлі (ПУЕТ) та ДВНЗ «Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана, а також було проведено навчання омбудсменів та просвітницька діяльність серед усіх учасників освітнього процесу в університетах.

У 2018 році в Україні було створено інститут освітнього омбудсмена, його повноваження відрізняються від повноважень студентського омбудсмена. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. № 491 «Деякі питання освітнього омбудсмена» [2] освітній омбудсмен призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра освіти і науки строком на п'ять років без права повторного призначення. [3, р.101]. Основними завданнями освітнього омбудсмена є: сприяння реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення права людини на здобуття якісної та доступної освіти; здійснення заходів щодо додержання законодавства про освіту; вжиття заходів для забезпечення належних умов для рівного доступу до здобуття освіти; сприяння впровадженню інклюзивної форми навчання; сприяння виконанню Україною міжнародних зобов'язань щодо додержання в Україні прав людини на освіту тощо [2].

В свою чергу Студентський омбудсмен – це правозахисник основних свобод та інтересів здобувачів освіти, що навчаються в Університетах, незалежно від форми навчання та членства в різних громадських організаціях.

У 2016 році Національним аерокосмічним університетом ім. М. Є. Жуковського «Харківський Авіаційний Інститут, Хмельницьким національним

університетом, Міжнародним науково-технічним університетом ім. академіка Ю. Бугая, Українською студентською асоціацією в рамках реалізації Проекту Erasmus + HRLAW Європейське законодавство в сфері прав людини для університетів України та Молдови 573861-EPP-1-2016-1-EE-EPPKA2-SBHE-JP в Університетах у подоланні викликів, пов'язаних із впровадженням Європейської політики та міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини за рахунок створення потенціалу та розробки відповідного інструментарію створені офіси Студентського омбудсмена та розроблено Положення про Студентського омбудсмена.

Відповідно до розробленого положення Студентський омбудсмен обирається з числа студентів, які обрані до органів студентського самоврядування, за поданням голови студентського самоврядування та затверджується простою більшістю голосів на засіданні Студентської ради Університету. Строк повноважень студентського омбудсмена становить 2 роки з правом переобрання на другий термін. Студентський омбудсмен за посадою є заступником голови студентського самоврядування та постійним членом органу Університету з питань академічної етики.

На Студентського омбудсмена покладаються функції: розгляду усних і письмових звернень студентів з питань дотримання їх прав, свобод та законних інтересів під час навчання в Університеті, проживання в студентських гуртожитках Університету; консультацій студентів з питань, які відносяться до його компетенції; представлення інтересів студентів в органі Університету з питань академічної етики; винесення на обговорення органам управління, керівникам структурних підрозділів Університету, іншим посадовим особам Університету питання, які відносяться до його компетенції. З питань захисту прав, свобод та законних інтересів студентів студентський омбудсмен взаємодіє з органами управління Університету, з керівниками структурних підрозділів та іншими посадовими особами Університету.

Студентський омбудсмен має право: здійснювати заходи щодо узагальнення, узгодження, формування та безперешкодної реалізації прав і

свобод студентів Університету; здійснювати нагляд за забезпеченням гендерної та расової рівності прав і свобод студентів; сприяти реалізації громадських програм і проектів соціального спрямування з метою забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів студентів; представляти інтереси студентів в органах управління Університету, в органах студентського самоврядування та у відносинах з іншими учасниками Університетської спільноти; вносити пропозиції керівництву Університету, щодо вдосконалення роботи підрозділів Університету в галузі дотримання, реалізації прав, свобод та законних інтересів студентів; виносити на порядок денний засідань органів студентського самоврядування питання, які входять до його компетенції; надавати рекомендації органам управління, структурним підрозділам Університету, органам студентського самоврядування щодо затвердження локальних актів Університету, які сприятимуть захисту прав, свобод та законних інтересів студентів тощо.

Студентський омбудсмен зобов'язаний: запобігати порушенню прав і свобод студентів Університету та сприяти їх поновленню; забезпечити доступність та публічність роботи офісу студентського омбудсмена; негайно прийняти рішення щодо розгляду заяв, що надійшли в провадження і вжити можливих заходів для поновлення прав студентів; забезпечити незалежний, неупереджений, конфіденційний розгляд заяв; повідомляти студентів про результати розгляду роботи органу Університету з питань академічної етики; щорічно звітувати перед Студентською радою про проведену за навчальний рік роботу; інші обов'язки, передбачені нормативно-правовими актами або ті, які впливають з повноважень.

Отже, в Україні активно розвивається студентське самоврядування, проте не скрізь ефективно вирішуються проблеми на місцях, що і стало причиною для створення інституту Студентського омбудсмена.

Література:

1. Martine Conway, 'Canadian and US Ombuds: What Are We Doing and Why Are We Doing It?', The Journal of the California Caucus of College and University

Ombuds, 2013, <http://calcaucus.com/5/post/2013/11/canadian-and-us-ombuds-what-are-we-doing-and-why-are-we-doing-it.html>.

2. Положення про освітнього омбудсмена, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. N 491 «Деякі питання освітнього омбудсмена». URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KP180-491.html

3. Oleh Martseliak The place of education ombudsman in human rights protection mechanism in Ukraine Visegrad Journal On Human Rights №5, part 1 2018. P. 97-106

УДК 7

Юридичні науки

ІСТОРІЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ У ФРАНКОМОВНИХ ЧОРНО-АФРИКАНСЬКИХ КРАЇНАХ

*Діма Серге Патрік,
аспірант, кафедра міжнародного права
Національний Авіаційний Університет
м. Київ, Україна*

Анотація. У статті розглядається історія парламентаризму у франкомовних чорно-африканських країнах. В цих країнах в цілому успадкували колоніальну парламентську систему. Але, як можна визначити парламентаризм? Історично визначення слова "парламентаризм" часто обумовлене політичними і соціальними реаліями країни. Справді, відповідно до Монархії XVII століття у Франції та Англії, *парламентаризм* визначив себе як ініціативу парламентарів з розширення прав і повноважень парламенту, в тому числі законодавчої влади у зв'язку з виконавчою владою, представленим Монархії¹.

Постановка проблеми. З огляду на науково-практичну актуальність теми на сьогодні є знання історія парламентаризму у франкомовних чорно-африканських країнах та проблема розвитку парламентаризму. Це явище має

---

¹ <http://www.toupie.org/Dictionnaire/Parlementarisme.htm> consulté le 27 janvier 2020

стійку тенденцію поширення та постійно змінюється. Як Моріс Барр'є (1902 стор. 32) сказав: " "Парламентаризм - це більшість, яка вирішила слідувати за урядом, залишивши його вивчати та вибирати резолюції та боротися за нього відповідно до прийнятої тактикою"². Таким чином, парламентаризм - це взаємна співпраця між законодавчою та виконавчою владою, яка має суб'єктів, парламенту та уряду. Це також відповідальність уряду перед зборами, президентська функція є конституційною інституцією, залежною від діючої парламентської системи.

Постановка завдання. Метою даної статті є знання історія парламентаризму у франкомовних чорно - африканських країнах який у більшості франкомовних чорних країн було імпортовано, "Парламентаризму (буття) безкореневої в третьому світі »³ в рамках «передачі інституційних методів у рамках колонізації »⁴ незалежності 1960-х років у франкомовних чорно - африканських країнах.

Ключові слова : *Парламентаризм ; франкомовні чорно-африканські країни ; колоніалізм ; деколонізація ; Монархія ; закон-Дефферре-1956р; ООН; АС; ЄКОВАС*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною основою статті є вивчення експертів у галузі французького та африканського конституційного права: Моріс Барр'є (1902 р. 32) [1], Моріс-П'єр Рой (1993, р. 7) [2], Ів Мені (1993, р. 7) [3], Телесфор Ондо (р. 971) [4], Леопольд Седар Сенгор (6 січня 1958, р 13-14) . [5], Джек Ленг (2004, р. 68) [6]. Мішель Добрі (Paris, Presses de la FNSP, 1992) [7]. Анатоль Айсі (2003 р. 20-21) [8], та інших.

У своїх працях автори розкривали власні погляди на проблему парламентаризму у франкомовних чорно - африканських країнах і дали пропозиції щодо розвитку парламентаризму, який є основним інструментом для демократії.

---

² Maurice Barrès, *Leurs Figures*, Nelson, Éditeurs, 1902 (p. 32) Paris,

³ Maurice-Pierre Roy, *Les Régimes politiques du Tiers Monde*, Paris, LGDJ, 1977, p. 78.

⁴ Yves Mény, « La greffe et le rejet », in Yves Mény (dir.), *Les Politiques du mimétisme institutionnel. La greffe et le rejet*, Paris, L'Harmattan, coll. « Logiques politiques », 1993, p. 7.

Виклад основного матеріалу. Парламентаризм як політичний навчальний заклад в чорно - африканських країнах .

З 1914 року парламентарство відігравало ключову роль в політичному формуванні африканських країн з обранням першого африканського депутата - сенегальця Блез Діань.

Це стало можливим завдяки усвідомленню африканців, які висловили свою готовність брати участь у поліпшенні житті на своїй території. Завдяки Блезу Діаню пройнято два закони: про громадянство та зміцнення громадянства чотирьох (4) муніципалітетів.

З 30 січня по 8 лютого 1944 у Браззавізі відбулась конференція, організована главою тимчасового уряду Франції Чарльзом де Голлем: "майбутнє французької колоніальної імперії ". Ця конференція була однією з причин політичної емансипації африканських народів. Це стало юридично можливим завдяки *Статті 48 Конституції від 28 жовтня 1946 Четвертій республіки*, офіційно визнаючи участь "африканського" парламенту і активність у французькому політичному житті. Згодом парламент Франції реалізував новий указ і надав африканцям більше парламентарів. Призначений для сприяння федеральних відносин між Францією і її колоніями, африканські політики мали більше місця в "Пале-Бурбон", найвідоміший з яких були: Амаду Ламин Гей і Леопольд Седар Senghor (обидва з Сенегалу), Фелікс Houphouët-Буїньї (Кот-д'Івуар), Суру Міган Марселлін Жозеф Апіті і Жан Фелікс Чикая (Дагомея, зараз Бенін) та, Нази Бони (Верхня Вольта зараз Буркіна-фасо).

Африканський парламентаризм був спочатку основою політичного навчання для африканців, потім інструментом деколонізації та звільнення чорних франкомовних африканських колоній. Згодом це буде висвітлено в контексті політичного багатопартійності явищем глобалізації та демократії у 90-х роках.

На правовому та конституційному рівні закон № 86-619 від 23 червня 1956р., Відомий як рамковий закон-*Дефферре-1956р*, зміцнює владу французької держави, здійснювати реформи та вживати власні заходи, що забезпечують еволюцію заморські території. Цей закон був ініціативою

французького міністра закордонних справ Гастона Дефферра . Корисно також знати, що цей закон був інструментом, який мав на меті залучити до кожної колонії африканських еліт, захисників французьких інтересів. Щодо Леопольда Седара Сенгора у своїй промові (29 січня 1957 р.) Цей закон був "балканізатором", оскільки він підтримує федерацію між Францією та територіями франкомовної Африки. Він стверджував, що очевидно, що ми повинні почати з організації федерації між нами, між територіями французької чорної Африки. Це абсолютна необхідність (6 січня 1958, с. 13-14).

Незалежно від парламентської або президентської системи, уряд завжди відіграє ключову роль у розвитку парламентаризму. Він також підкреслив парламентською дипломатією, яка, безумовно, прихована, але відіграє велику роль у парламентській системі.

Основні обмеження парламентаризму у франкомовній чорній Африці. На роботу парламенту часто добре впливає президентство, яке визначається як режим, що сприяє гегемонії глави держави для всіх конституційних інститутів, включаючи парламентські.

Існує два типи:

- Монолітне президентство, у середині 1960-х, а потім інституціоналізований у 1970-х, характеризувався відмовою від парламентських традицій, успадкованих від колонізації та єдністю плутанини влади з боку глави держави. Парламентаризм тут визначається як адміністративний орган, з одного боку. З іншого боку, у нас є багато партій.

- багатопартійність президентства визначається потрійним поєднанням багатопартійних раціоналізованих парламентських прийомів та механізмів президентського режиму (Джек Ланг 2004, р. 68) .

Окрім президентства, ще одним головним обмеженням парламентаризму є поява надзвичайних режимів в Африці, які порушують усталену політичну та правову стабільність. Серед режимів винятку ми маємо два типи:

Політичний перехідний режим і по-друге **військовий режим**. В обох режимах парламентські механізми можуть бути призупинені або скасовані. .

Політичний перехідний режим : Це схеми, що впроваджуються, як правило, на короткий період, після ситуацій "**критичних умов**". Справа Кот-д'Івуар в 2003 році та Буркіна-Фасо в 2014 році з народним повстанням або міжнародною спільнотою (ООН, АС та ЄКОВАС) прибувають в Уагадугу та утворюють разом із політичними акторами Буркінабе хартії під назвою Перехідна хартія в 2014 році.

Цей перехід встановив парламентаризм, який надав прем'єр-міністру, підполковнику Ісааку Зіді та його уряду конкретні прерогативи для здійснення переходу до організації президентських виборів . Тим не менш, очевидно, що в перехідних режимах уряд не може ставити під сумнів або розпускати Національні збори.

Політичний військовий режим: Починаючи з 1960 року, історія чорних франкомовних африканських країн позначена військовими переворотами: Того, у 1963 та 1967 роках, Нігер у 1974 та 1996 роках, Чад у 1975 та 1990 роках, Буркіна-Фасо в 1987 та 2015 роках. Загалом у цьому режимі парламентаризм автоматично заборонений.

Висновки. У статті узагальнюються результати дисертаційного дослідження та визначаються основні проблеми розвитку парламентаризму в франкомовних чорно - африканських країнах.

Можна сказати, що парламентаризм відіграв велику роль у процесі підготовки та політичної емансипації африканців. Це африканське політичне навчання під наглядом французького мегаполіса дозволить африканцям розпочати процес деколонізації в 1950 році та визволення своєї країни в 1960 році за участю парламентів Африки в парламенті союзу і активніше до французького політичного життя в 1951 році.

Однак ми зазначимо, що всюди в світі, особливо в чорній франкомовній Африці, на парламентську гру сильно впливає президентська більшість, що шкідливо для демократії. Окрім цього, ми маємо виникнення перехідних чи військових режимів винятку, коли парламентаризм зумовлений реаліями перехідного періоду або просто призупинено у військовому режимі. Зрештою,

ми можемо сказати, що сьогодні парламентаризм у чорній франкомовній Африці, хоча це колоніальна інституційна спадщина, залишається дуже важливим конституційним пристроєм, що гарантує демократію.

Література:

1. Toupictionnaire le dictionnaire de politique « Parlementarisme » : <http://www.toupie.org/Dictionnaire/Parlementarisme.htm>
2. Maurice Barrès, Leurs Figures, Nelson, Éditeurs, 1902 (p. 32) Paris : https://fr.wikisource.org/wiki/Leurs_figures/II#cite_ref-1
3. Conférence de Brazzaville 30 Janvier 1944 : <https://www.jeuneafrique.com/396658/politique/jour-30-janvier-1944-souvre-conference-de-brazzaville/>
4. Loi-cadre Defferre de 1956 : <https://fresques.ina.fr/independances/fiche-media/Indepe00120/la-loi-cadre-defferre-de-1956.html>
5. Téléphone Ondo, Splendeurs et misères du parlementarisme en Afrique noire francophone, (p. 971) : <https://fr.scribd.com/document/233663152/Telesphore-Ondo-Splendeur-Et-Misere-Du-Parlementarisme-en-Afrique>
6. Senghor " Indépendance ou Fédération", in France-Observateur, Paris, N° 404, 6 janvier 1958, pp. 13-14.
7. Pierre Franklin Tavares, « Pourquoi tous ces coups d'État en Afrique ? », Le Monde diplomatique, janvier 2004, p. 16-17 : <https://www.monde-diplomatique.fr/mav/79/TAVARES/11860>

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Коваленко Н.В.,

*Студентка юридичного факультету
Інститут управління і права Національного
юридичного університету ім. Я. Мудрого
м. Київ, Україна*

У більшості країн світу, статус глави держави пов'язують насамперед з функціями представництва країни на міжнародному рівні. Однак, якщо провести аналіз законодавства різних країн, стає зрозумілим, що насправді функціонал є значно ширшим, особливе місце відіграє форма правління у державі.

Приділимо увагу республіканській формі правління на прикладі України та Республіки Франція, яка вважається країною, яка вперше юридично закріпила поняття глави держави у законі.

Відповідно Конституції Франції, Президент доглядає за додержанням Конституції. Він забезпечує своїм арбітражем нормальне функціонування публічних влад, а також наступництво держави. Він є гарантом національної незалежності, територіальної цілісності і додержання міжнародних договорів [1, с.19]. За Конституцією України, президентом вважається глава держави, який виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. [2]

Порядок обрання дещо різниться, а саме: за українським законодавством, до кандидата висувуються низка вимог, насамперед, це стосується віку - досягнення 35 років, громадянство України, володіння державною мовою, має право голосу та проживання в Україні протягом десяти останніх років перед днем виборів.

Конституція Французької Республіки 1958р. не містить вікового цензу до кандидатів. Строк повноважень Президента у даних країнах становить 5 років

(у Франції до 2002 року – 7 років) без можливості повторного перебування на посаді два строки поспіль. Обрання відбувається прямими виборами шляхом загального, прямого, рівного та таємного голосування. Особливістю Французької республіки, є те, що для висунення кандидата потрібно 5 тисяч підписів осіб, що займають певні посади: членів парламенту, рад департаментів, ради Парижу, територіальних зборів, мерів. Кандидатів керує Конституційна рада, що виконує функції ЦВК.

Слід зазначити, що Виконавчу владу у Франції здійснюють: Президент Республіки та Уряд, який відає збройними силами та адміністративним апаратом. Засідання уряду можуть відбуватися у двох формах: Ради міністрів і кабінету міністрів. Характер відносин глави держави та уряду у Франції визначається тим, що президент є одночасно главою держави і главою уряду, що юридично підпорядковує виконавчу гілку влади главі держави. Президент Франції призначає прем'єр міністра і за його поданням інших членів уряду. Жодне засідання уряду у формі Ради міністрів неможливе за відсутності президента, де він також має право голосу.

Президент Франції та України виступає главою збройних сил, призначає на всі вищі військові посади; має право ухвалення нормативно-правових актів, що мають силу закону. Цікавими є ухвалення останніх, в Україні Президент видає укази і розпорядження, у Франції – ордонанси і декрети, ордонанси мають силу закону, а декрети – підзаконного акту (оскільки законодавча діяльність парламенту є досить обмеженою). Водночас у Франції прийнято розмежовувати законопроекти, які вносить до парламенту уряд, і законодавчі пропозиції, що вносять до парламенту депутати [3, с. 130]. Президент України наділений правом законодавчої ініціативи у Верховній Раді України, що зумовлено його статусом «гаранта». Рішення Конституційного Суду України від 17 травня 2001 р. № 5– рп / 2001 надане тлумачення частини 1 статті 93 Конституції України, згідно з яким Президент України, поряд з іншими суб'єктами законодавчої ініціативи, може подавати до Верховної Ради України законопроекти з будь-якого питання, крім тих, які відповідно до Конституції

України можуть вноситися спеціально визначеними нею суб'єктами права законодавчої ініціативи [4]. Як приклад, законопроект щодо державного бюджету на поточний календарний рік вноситься Урядом України. Натомість Президент Франції наділений такою ініціативою практично з необмеженого кола питань.

Звернімо увагу, на процес оприлюднення законів, а саме, за законодавством України Президент наділений конституційним правом «підписувати» та «офіційно оприлюднювати» закони, а після подолання його вето не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України він зобов'язаний підписати та офіційно оприлюднити закон протягом десяти днів. Основний Закон держави визначив, якщо Президент України не підписав такий закон, він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України й опубліковується за його підписом (частини 2, 4 статті 94 Конституції України). Отже, правом промульгації законів за певних обставин наділений ще й голова Верховної Ради України. У французькій доктрині права промульгація законів розглядається як акт (дія) глави держави, що засвідчує відповідність прийнятого парламентом закону конституційним вимогам й офіційно оприлюднює закон з метою забезпечення йому юридичної чинності й практичної реалізації [5, с. 165].

Досить поширеною є практика контрасигнування актів, що полягає у підписанні главою уряду або певного міністру правового акту глави держави чи навпаки, тим самим надаючи йому юридичної сили. Так, відповідно до ст. 13 Конституції Франції від 3 червня 1958 р. Президент Франції підписує «ордонанси і декрети, прийняті Радою міністрів», завдяки чому вони стають чинними. Президент Франції приймає рішення з найбільш загальних і важливих питань, а Прем'єр-міністр – з поточного управління.

Відмінні ознаки контрасигнатури в Україні та Франції, наприклад ст. 106 Конституцією України передбачено, що потребують скріплення підписами Прем'єр-міністра і міністра, (відповідального за акт та його виконання) акти Президента з питань, призначення та звільнення глав дипломатичних

представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; прийняття вірчих і відкличних грамот дипломатичних представників іноземних держав; очолення Ради національної безпеки і оборони України; прийняття, у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошення окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;

В республіці Франція, потребують контрасигнатури прем'єр-міністром: Скликання парламенту на надзвичайну сесію, підписання декретів і ородонансів, прийнятих Радою міністрів, призначення вищих цивільних осіб та їх усунення , ратифікація окремих міжнародних договорів, призначення дипломатичних представників, участь у розгляді законопроектів уряду. [6, с. 153]. Окремі вчені наголошують, що Президент Франції наділений регламентарною владою, тобто «правом видавати власні нормативні акти», які з огляду на обмежене коло питань, з яких парламент може приймати закони, є фактично законами [7, с. 35].

До спільних ознак повноважень президента України та Франції є представництво країни в міжнародних відносинах, ведення переговорів, щодо укладення міжнародних договорів, введення у країні надзвичайного стану, здійснення помилування, призначення професійних суддів на посаду.

Важливе місце посідає укладення міжнародних договорів, Франція стала першою країною в Європі, яка наважилася обмежити компетенцію глави держави в цій сфері, хоча це викликало гостру дискусію в парламенті [8, с. 53], що стосувалася процедури їх укладення. Підписання главою держави міжнародних договорів потребує наступної згоди представницького органу, тобто парламенту, оскільки предмет договору стосується тих сфер правовідносин, які належать до його відання (законодавство, бюджет). Порядок підписання главою держави міжнародних договорів з подальшою їх ратифікацією парламентом нині визначений конституціями таких країн світу.

Підсумовуючи, досить вагомим, є чіткий розподіл повноважень між Президентом та урядом, так, у Франції уряд більше підпорядкований Президенту, що стосується саме сфери законотворчої діяльності. Президент Франції наділений суттєвими повноваженнями у сфері виконавчої влади, частину з яких він здійснює на власний розсуд і без контрасигнування його відповідних актів Прем'єр-міністром та, за необхідності, міністром чи міністрами. Виходячи з вищевикладеного, можна дійти висновку, що конституціо-правовий статус президента України та Республіки Франція має ряд схожих рис, що стосуються сфери повноважень та його місця у системі правління, оскільки вони вважаються вищими посадовими особами держави, виступають гарантом національної незалежності територіальної цілісності держави.

Література:

1. Конституція Французької Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В.М. Шаповал – К.: Москаленко О.М., 2018. – 56 с.
2. Конституція України, Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР//Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 р. – 1996. - №30- С.141
3. Крутских В. Е. Юридический энциклопедический словарь / под общ. ред. Крутских В. Е. –М. : ИНФРА-М, 2001. –VI, 450 с.
4. Рішення Конституційного Суду України від 17 трав. 2001 р. No 5–рп/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
5. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-12>.
6. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 5:П –С / [редкол.:(голова редкол. Ю.С. Шемшученко) та ін.–К.: Укр. енцикл.,1998.-736 с.
7. Грін О.О. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем / О.О. Грін. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. – 183с.
8. Марченко В.В. Конституційно-правовий статус уряду в країнах ЄС (на прикладі Франції, ФРН, Іспанії) : [моногр.] / В.В. Марченко; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. –К. : Правова єдність, 2010. –216 с.
9. Котляревский С. А. Правовое государство и внешняя политика / С. А. Котляревский. –М. : Междунар. отношения, 1993. –368 с.

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ У РАЗІ
ВЧИНЕННЯ ПОСЯГАННЯ НА ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

Коротюк О. В.,

кандидат юридичних наук,

докторант кафедри кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

У сучасному світі об'єкти права інтелектуальної власності займають особливе місце у суспільному житті. У зв'язку з цим, актуальним видається питання дослідження механізму заподіяння шкоди компонентам кримінально-правової охорони об'єкта права інтелектуальної власності. Деякі питання, пов'язані із цим були розглянуті у роботах Берзіна П. С.⁵, Нерсесяна А. С.⁶, Харченка В. Б.⁷ та деяких інших науковців. Утім, механізм заподіяння шкоди такому компоненту кримінально-правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності як потерпілі залишається недослідженим. Тому його дослідження виявляється актуальним и доцільним.

Потерпілими, проти яких спрямовується злочинне діяння, можуть виступати як окремий індивід, так і людина як учасник суспільних відносин. Як **індивід** потерпілий є об'єктом посягання у тих випадках, коли злочином створюється загроза або спричиняється шкода невід'ємним індивідуальним благам людини, її фізичному існуванню. В більшості випадків він стає «мішенню» злочинного посягання як **учасник суспільних відносин**, коли результатом

---

⁵ Берзін П. С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг: аналіз складів злочину, передбаченого ст. 229 КК України: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 316 с.

⁶ Нерсесян А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності: Монографія. – Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2010. – 192 с.

⁷ Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в Україні: монографія / В. Б. Харченко. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 480 с.

вчинення злочину може бути порушення певних суспільних зв'язків⁸.

Вказівка на потерпілого від злочинів, що посягають на об'єкти пава інтелектуальної власності, пов'язується із правовим статусом особи як учасника відносин інтелектуальної власності. З точки зору соціології, статус – це позиція індивіда в групі або суспільстві, а його змістом визнається сукупність прав та обов'язків, коло функцій, що виконуються індивідом на даній позиції⁹. Саме статус визначає той інтерес, який дана людина явно або неявно, постійно чи тимчасово буде переслідувати та захищати¹⁰.

Наявність негативного впливу на учасника відносин інтелектуальної власності визначено у регулятивному законодавстві вказівками на порушення прав, свобод та інтересів; вплив на об'єкт права інтелектуальної власності, зміни і розриву соціальних зв'язків, що мають наслідком завдання потерпілому таких різновидів шкоди:

1) ускладнення або позбавлення можливості задоволення охоронюваного законом інтересу щодо об'єкта права інтелектуальної власності (що може виражатися, наприклад, у формі неотримання чи недоотримання вигоди (доходу) належним суб'єктом і отримання такої вигоди (доходу) неналежним суб'єктом);

2) завдання шкоди честі, гідності, діловій репутації (зокрема, у разі створення контрафактної продукції і розповсюдження її під іменем справжнього автора);

3) втрата зв'язку творця з об'єктом права інтелектуальної власності (наприклад, у разі знищення, руйнування об'єкта права інтелектуальної власності), виключення належного суб'єкта з кола суб'єктів відповідних правовідносин (наприклад, у випадку привласнення авторства, вчинення плагіату та ін.), вчинення дій, що свідчать про невизнання авторства тощо;

---

⁸ Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: спеціальність 12.00.08 / Фесенко Євгеній Володимирович; Національна академія внутрішніх справ України. – Київ, 2004. – 426 с. – С. 90.

⁹ Добренєков В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология : В 15 т. Т. 5: Социальная структура. – М. : ИНФРА-М, 2004. – VIII, 1096 с. – С. 348-351.

¹⁰ Добренєков В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология : В 15 т. Т. 4: Общество: статика и динамика. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 1120 с. – С. 657.

4) спричинення душевних (моральних) страждань у зв'язку із знищенням, руйнуванням об'єкта права інтелектуальної власності, що пов'язане із припиненням існування результату інтелектуальної, творчої діяльності людини і, відповідно, неможливістю відновлення втраченого унікального продукту;

5) розповсюдження відомостей, які мали б зберігатися у таємниці, що крім, власне, незаконного поширення комерційної чи банківської таємниці може бути пов'язаним також із розповсюдженням певних особистих даних щодо особи, а, отже, у тому числі включати в себе порушення таємниці особистого життя.

Важливим є те, що негативний вплив на потерпілого і, відповідно, виникнення внаслідок вчинення злочинного діяння душевних страждань можна віднести до таких значень, об'єктивна оцінка яких є значним чином ускладненою. Зокрема, дискусійними є питання як щодо можливості здійснення оцінки моральних страждань, вираженої у матеріальній формі (у певних одиницях виміру), так і відносно можливості повноцінного відшкодування завданої шкоди і повного відновлення особи після вчиненого щодо неї суспільно небезпечного діяння. Так, наприклад, у літературі вірно відзначається, що у випадку посягань на майнові права особи їх можливо відновити через відшкодування вартості. У той же час, у разі розголошення певної інформації, таке відновлення вбачається неможливим, оскільки «розголошена інформація вже не зможе знову стати таємницею, незважаючи на притягнення винного до відповідальності¹¹».

У Кримінальному кодексі України¹² ці негативні прояви відображено у формулюваннях «порушення права» (статті 176, 177, 229 КК України); «привласнення авторства» (ст. 177 КК України); «дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне

---

¹¹ Горпинюк О. П. Кримінально-правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / Горпинюк Оксана Петрівна; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2011. – 242 с. – С. 25.

¹² Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Офіційний вісник України 2001 р., № 21, стор. 1, стаття 920.

використання таких відомостей», «умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника» (статті 231, 232 КК України).

Вказані зміни слід вважати негативними з огляду на те, що вони відображають перемену якісних та/або кількісних показників компонентів об'єкта кримінально-правової охорони у виді їх погіршення та/чи зменшення.

Література:

1. Берзін П. С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг: аналіз складів злочину, передбаченого ст. 229 КК України: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 316 с.

2. Горпинюк О. П. Кримінально-правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / Горпинюк Оксана Петрівна; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2011. – 242 с.

3. Добренєков В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология : В 15 т. Т. 4: Общество: статика и динамика. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 1120 с.

4. Добренєков В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология : В 15 т. Т. 5: Социальная структура. – М. : ИНФРА-М, 2004. – VIII, 1096 с.

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Офіційний вісник України 2001 р., № 21, стор. 1, стаття 920.

6. Нерсесян А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності: Монографія. – Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2010. – 192 с.

7. Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: спеціальність 12.00.08 / Фесенко Євгеній Володимирович; Національна академія внутрішніх справ України. – Київ, 2004. – 426 с.

8. Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в Україні: монографія / В. Б. Харченко. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 480 с.

Коротюк О. В. ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ У РАЗІ ВЧИНЕННЯ ПОСЯГАННЯ НА ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.

У статті розглянуто особливості механізму заподіяння шкоди потерпілим у разі вчинення посягання на об'єкт права інтелектуальної власності. Встановлено, що негативні прояви злочинного впливу на потерпілого є ускладнення або позбавлення можливості задоволення охоронюваного законом інтересу щодо об'єкта права інтелектуальної власності, втрата зв'язку творця з об'єктом права інтелектуальної власності тощо. Ці зміни є негативними з огляду на те, що вони відображають перемену якісних та/або кількісних показників компонентів об'єкта кримінально-правової охорони у виді їх погіршення та/чи зменшення.

Ключові слова: механізм заподіяння шкоди, потерпілий, об'єкт права інтелектуальної власності, кримінально-правова охорона, посягання.

Коротюк О. В. ОСОБЕННОСТИ МЕХАНИЗМА ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА ПОТЕРПЕВШИМ ПРИ СОВЕРШЕНИИ ПОСЯГАТЕЛЬСТВА НА ОБЪЕКТ ПРАВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ.

В статье рассмотрены особенности механизма причинения вреда потерпевшим в случае совершения посягательства на объект права интеллектуальной собственности. Установлено, что негативные проявления преступного воздействия на потерпевшего являют собой осложнения или лишения возможности удовлетворения охраняемого законом интереса к объекту права интеллектуальной собственности, потерю связи творца с объектом права интеллектуальной собственности и тому подобное. Эти изменения являются негативными ввиду того, что они отражают изменение качественных и / или количественных показателей компонентов объекта уголовно-правовой охраны в виде их ухудшения и / или уменьшения.

Ключевые слова: механизм причинения вреда, потерпевший, объект права интеллектуальной собственности, уголовно-правовая охрана, посягательство.

Korotiuk O. V. FEATURES OF THE MECHANISM OF INJURY DAMAGE TO VICTIMS DURING THE ENCROACHMENT ON OBJECT OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS.

The article deals with the peculiarities of the mechanism of injury damage to victims in the case of infringement of object of intellectual property rights. It has been established that the negative effects of criminal influence on the victim are complication or deprivation of the possibility of satisfying the legitimate interest in the object of intellectual property rights, loss of communication of the creator with the object of intellectual property rights, etc. These changes are negative because they reflect changes in the qualitative and / or quantitative indicators of the components of the criminal defense object as they deteriorate and / or decrease.

Keywords: mechanism of injury damage, victim, object of intellectual property rights, criminal protection, encroachment.

УДК 343

Юридичні науки

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Кравчук В. Ю.

*Студентка факультету міжнародного права
Київського університету права
Національної академії наук України*

Інститут призначення та проведення експертних досліджень завжди був одним із основних у кримінальному судочинстві. Важливе значення експертизи зумовлюється потребою проведення криміналістичних та судово-медичних у кожній кримінальній справі. Часто від своєчасності призначення та якості проведення таких досліджень залежить результативність кримінального провадження.

Проблемам призначення та проведення експертиз у кримінальному судочинстві приділяли увагу В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. О. Волобуєва, Л. Г. Дунаєвська, Л. В. Лазарева, В. М. Махов, О. М. Моїсєєв та ін.

Проте нині постає проблема унормування положень чинного кримінального процесуального законодавства України, зокрема, щодо питання призначення та проведення експертиз, що зумовлено вступом у дію нового КПК України. Відповідно до КПК України 1960 р. до початку кримінального провадження міг бути проведений лише огляд місця події [1].

Поряд із тим запропонована діючим КПК України можливість проведення експертних досліджень в рамках кримінального провадження з моменту отримання інформації про злочинне діяння та внесення її до Єдиного реєстру досудових розслідувань дасть змогу забезпечити якісне проведення розслідування вже на його початковому етапі. Відповідно до ч. 1 ст. 242 КПК України експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права.

Свого часу П. В. Пороховщиків вивів одне з перших правил роботи юриста із висновком експерта в умовах змагального кримінального процесу, зазначаючи, що якщо у процесі є експерт із протилежної сторони і експертиза має значення, то оратор має зі своєї сторони залучити не менш досвідченого та рішучого експерта, адже поки експерт один, то він невразливий, навіть якби говорив нісенітницю [4, с. 154].

Проте залишилися невирішеними низка питань, пов'язаних із проведенням експертизи. Наприклад, відповідно до п. 2.13. Інструкції про проведення судово-медичної експертизи слідчому надано право бути присутнім під час проведення судово-медичної експертизи, за окремими виключеннями.

Беручи за основу аналіз злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними працівниками, можна стверджувати, що присутність слідчого при проведенні експертизи дасть змогу йому поставити додаткові запитання, що уточнюють та допомагають одержати наочне уявлення про причину неналежного надання медичної допомоги [5, с. 18], а також

допоможе визначитися з кваліфікацією злочину, версіями та напрямками подальшого розслідування [6, с. 2].

Таким чином, слідчий матиме можливість отримати від експерта додаткові пояснення щодо методики та результатів досліджень в межах експертизи, прослідкувати механізм відображення злочинних дій у медичній документації, біологічних матеріалах тощо, оперативніше реагувати на отримані в результаті експертизи відомості шляхом ініціювання тих чи інших слідчих дій.

Слід зазначити, що Л. Г. Дунаєвська досить давно акцентувала увагу на потребі закріплення у КПК України права слідчого бути присутнім під час проведення судових експертиз [7, с. 145]. Проте це положення не було враховане ні у КПК України 1960 р., ні з прийняттям нового КПК України, що, на нашу думку, може бути виправленим доповненням відповідною нормою ст. 40 КПК України, зазначивши, що «слідчий має право бути присутнім під час проведення судових експертиз та отримувати пояснення експерта щодо здійснюваних ним дій та отриманих результатів експертизи» [2].

Як стверджував В. Н. Махов присутність слідчого під час проведення експертизи дасть змогу уникнути необґрунтованого призначення повторної та додаткової експертизи, а також додаткових викликів експертів на допит для з'ясування тих частин висновку, які залишилися для слідчого з тих чи інших причин не зрозумілими [8, с. 203–204].

Сьогодні також постала проблема процесуальної регламентації порядку призначення додаткових та повторних експертних досліджень як на стадії досудового розслідування, так і вході судового розгляду кримінальних справ. У ст. 203 КПК України 1961 р. було зазначено, що у передбачених випадках, слідчий мотивованою постановою міг призначити додаткову або повторну експертизу [1].

Аналіз норм діючого КПК України дає змогу зробити висновок, що нині не можливо говорити про належну правову регламентацію порядку призначення та проведення таких видів експертиз, оскільки його норми взагалі їх не передбачають. Лише відповідно до ч. 2 ст. 332 КПК України, де визначено право суду своєю ухвалою ініціювати проведення експертизи незалежно від

наявності клопотань сторони захисту чи обвинувачення, якщо будуть надані в судові засідання кілька висновків експертів, що суперечать між собою, якщо допит експертів не дав можливості усунути відповідні суперечності [2].

Таким чином можна фактично говорити про наявність у КПК України повторної експертизи, що має проте досить невизначений статус. Оскільки на практиці без повторних та додаткових експертиз об'єктивно не провадиться розслідування більшості кримінальних справ, тому слід чітко передбачити окремою статтею КПК України підстави, порядок та суб'єктів прийняття рішення про їх призначення, а також порядок проведення таких експертних досліджень. У зв'язку з гуманізацією кримінального судочинства, слід звернути увагу на законодавче забезпечення профілактичної діяльності експерта, що також є недосконалим.

У Законі України «Про судову експертизу» не передбачено можливість експерта здійснювати дослідження, спрямовані на встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Проте відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 13 цього Закону експерта наділено правом вказувати у висновку на виявлені в ході проведення судової експертизи факти, які мають значення для справи з приводу яких йому не були поставлені питання [9].

Як ст. 200 КПК України 1960 р., так і п. 4 ч. 3 ст. 69, ч. 3 ст. 102 діючого КПК України також передбачено право експерта викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання [1; 2].

Таким чином ці норми передбачають право експерта на ініціативу, оскільки слідчий, прокурор чи суд не завжди можуть поставити повний обсяг необхідних питань для проведення експертного дослідження.

Як зазначає Н. І. Клименко, виявлення експертом обставин, які сприяють злочину, та розроблення рекомендацій щодо їх усунення залежить від обсягу та змісту вихідної інформації, яку він може отримати як з процесуальних, так і непроцесуальних джерел [9, с. 259].

Власне процес реалізації визначених в експертному висновку профілактичних

рекомендації здійснюється слідчим після об'єктивного оцінювання та співставлення отриманих висновків з іншими наявними матеріалами кримінальної справи. При цьому можливе залучення експерта, що здійснював, дослідження як спеціаліста для отримання додаткових консультацій щодо характеру та можливості впровадження відповідних рекомендацій. За умови встановлення їх обґрунтованості та доцільності слідчий міг, відповідно до норм КПК України 1960 р., вносити відповідне подання про усунення причини та умов, що сприяли вчиненню розслідуваного злочину. Тобто частина висновку експерта щодо напрямів профілактичної діяльності не має наперед встановленої сили для слідчого, прокурора, суду. [9, с. 45–46].

Така ситуація як позбавляє слідчого, прокурора, суд механізму виконання профілактичної функції, так і можливості експертів реалізовувати науково обґрунтовані пропозиції, отримані за результатами експертних досліджень.

Література:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від 28 груд. 1960 р. [Електронний ресурс].–Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran3#n3>.

3. Бишманов Б. М. Производство судебных экспертиз в уголовном процессе / Б. М. Бишманов // Вестник Оренбургского гос. ун-та. – 2004. – № 3. – С. 65–69.

4. Соседко Ю. И. Процессуальное положение судебно-медицинской экспертизы / Ю. И. Соседко, В. В. Колкутин. – М. : УРСС, 2000.

5. Косарева В. Ю. Некоторые вопросы взаимодействия следователя и судебно-медицинского эксперта в процессе расследования преступлений / В. Ю. Косарева // Российский следователь. – 2002.

5. Дунаєвська Л. Г. Особливості початкового етапу розслідування злочинів: дис. канд. юрид. наук : 12.00.09 / Дунаєвська Людмила Григорівна. – К., 2006. – 251 с.

7. Махов В. Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений : моногр. / Махов В. Н. – М. : Изд-во РУДН, 2000. – 296 с.

8. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-ХІІ [Електронний ресурс].–Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4038>

9. Ядыкин В. С. Проблемы экспертной профилактики преступлений и пути их решения (на примере законодательства Республики Казахстан) / В. С. Ядыкин // Вестник ВЭГУ. – 2009

УДК 347.9

Юридичні науки

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Круп'як О.В.,

студент юридичного факультету

Університет Короля Данила

м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник: Жукевич І.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права і процесу

Згідно з Конституцією України судові рішення є обов'язковими до виконання на всій території України, держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку, а контроль за виконанням судового рішення здійснює суд.[1]

Розділ VII Цивільного процесуального кодексу України регулює здійснення судами судового контролю за виконанням судових рішень, але не вказує на вирішення даного питання у третейському судочинстві. Рішення третейських судів можуть бути оскаржені згідно з VIII розділом ЦПК України але інформації щодо судового контролю в цій сфері кодекс не дає. Проаналізувавши законодавство спробуємо з'ясувати як здійснюється судовий контроль за виконанням рішень третейських судів. [2]

Третейське судочинство є демократичним альтернативним способом захисту майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів

фізичних та юридичних осіб та вирішення конфліктів, що виникають між суб'єктами правовідносин, яке ґрунтується на приватному волевиявленні осіб та здійснюється без втручання держави.[3]

Відносини у сфері третейського судочинства регулюються Законом України "Про третейські суди", Законом "Про міжнародний комерційний арбітраж", ЦПК, ГПК, а також нормативними актами локального характеру — статутами, положеннями, регламентами третейських судів, які регулюють діяльність окремих судів.[3]

Третейський суд - недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому цим Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.[4]

Суть третейського судочинства полягає у тому, що сторони довіряють вирішення спору та ухвалення рішення третій особі, а не уповноваженому державою органу. В цьому істотна відмінність третейського судочинства від інших форм захисту прав та інтересів — цивільного та господарського судочинства, які здійснюються виключно судами загальної юрисдикції. [1]

Зауважимо, що третейський розгляд спорів сторін у сфері цивільних правовідносин - це вид недержавної юрисдикційної діяльності і не є здійсненням правосуддя.

Потреба у третейському судочинстві зумовлена кількома чинниками, до яких належать:

- необхідність розвантаження судів загальної юрисдикції;
- необхідність забезпечення заінтересованим особам найбільш кваліфікованого вирішення їх справи по суті;
- необхідність скорочення строків розгляду цивільних справ і пов'язаних з їх розглядом судових витрат;
- забезпечення збереження комерційної таємниці і таємниці особистого життя заінтересованих осіб при розгляді цивільної справи. [5]

Третейський суд, з додержанням вимог Закону України «Про третейські

суди», самостійно вирішує питання про наявність або відсутність у нього компетенції для розгляду конкретної справи.[4]

Сторона має право заявити про відсутність у третейського суду компетенції стосовно переданого на його вирішення спору до початку розгляду справи по суті.

Сторона має право заявити про перевищення третейським судом меж його компетенції, якщо в процесі третейського розгляду виникне питання, розгляд якого не передбачено третейською угодою або яке не може бути предметом такого розгляду відповідно до регламенту третейського суду чи цього Закону «Про третейські суди».[4]

При прийнятті позову третейський суд вирішує питання про наявність і дійсність угоди про передачу спору на розгляд третейського суду.

У разі, якщо третейський суд дійде висновку про відсутність або недійсність зазначеної угоди, він повинен відмовити в розгляді справи.

Рішення третейського суду приймається після дослідження усіх обставин справи третейським суддею, що одноособово розглядав справу, або більшістю голосів третейських суддів, які входять до складу третейського суду. Рішення оголошується у засіданні третейського суду. [4]

Третейський суд вправі оголосити лише резолютивну частину рішення. У цьому випадку, якщо сторони не погодили строк направлення їм рішення, мотивоване рішення має бути направлене сторонам у строк, який не перевищує п'яти днів з дня оголошення резолютивної частини рішення.[4]

Кожній стороні направляється по одному примірнику рішення.

У разі відмови сторони одержати рішення третейського суду або її неявки без поважних причин у засідання третейського суду, де воно оголошується, рішення вважається таким, що оголошене сторонам, про що на рішенні робиться відповідна відмітка, а копія такого рішення надсилається такій стороні. [4]

Згідно із ст. 55 Закону України "Про третейські суди" рішення третейського суду виконуються зобов'язаною стороною добровільно, в порядку і строки, встановлені в рішенні. Якщо в рішенні строк його виконання не встановлений, рішення підлягає негайному виконанню.[4]

Разом з тим, практика третейських судів свідчить, що в деяких випадках особи, які програли справу, не виконують своїх зобов'язань добровільно. У таких випадках кредитори вимушені звертатися до компетентних органів з метою забезпечення примусового порядку виконання рішень третейських судів.[5]

Рішення третейського суду може бути оскаржене сторонами, третіми особами, а також особами, які не брали участь у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їх права і обов'язки, у випадках, передбачених цим Законом, до компетентного суду відповідно до встановлених законом підвідомчості та підсудності справ.[4]

Рішення третейського суду, яке не виконано добровільно, підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому [Законом України](#) "Про виконавче провадження".

Заява про видачу виконавчого документа може бути подана до компетентного суду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейським судом. Така заява підлягає розгляду компетентним судом протягом 15 днів з дня її надходження до суду. Про час та місце розгляду заяви повідомляються сторони, проте неявка сторін чи однієї із сторін не є перешкодою для судового розгляду заяви.

Виконавчий документ, виданий на підставі рішення третейського суду, може бути пред'явлений до примусового виконання в строки, встановлені [Законом України](#) "Про виконавче провадження". [4]

Стаття 3 Закону України "Про виконавче провадження" передбачає, що підлягають примусовому виконанню рішення на підставі таких виконавчих документів:

- 1) виконавчих листів та наказів, що видаються судами у передбачених законом випадках на підставі судових рішень, рішень третейського суду, рішень міжнародного комерційного арбітражу, рішень іноземних судів та на інших підставах, визначених законом або міжнародним договором України. [6]

Отже судовий контроль за виконанням таких рішень третейського суду здійснюється судом шляхом постановлення ухвали про відмову у задоволенні заяви і залишення рішення третейського суду, без змін, чи про повне або часткове скасування рішення третейського суду. А також ухвали про видачу виконавчого листа або про відмову у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, відповідно до Цивільного процесуального кодексу України та Закону України "Про виконавче провадження".

Література:

1. Конституція України від 01.01.2020р. № 254к/96-ВР: веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.01.2020).
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 01.01.2020р. №1618-IV: веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n80664>
3. Харитонов Є. О. Навч. посібник. Цивільний процес України / Є. О. Харитонов., 2012: веб-сайт URL: <https://westudents.com.ua/knigi/484-tsvivlniy-protses-ukrani-haritonov-o.html> (дата звернення: 25.01.2020).
4. Про третейські суди: Закон України від 05.10.2016р. № 1701-IV-VIII : веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15> (дата звернення: 25.01.2020).
5. Логінов, О. А. Цивільний процес України: навч. посібник / Олександр Анатолійович Логінов, О. О. Штефан. – 2012: веб-сайт URL: <https://westudents.com.ua/glavy/74284-1-zagalna-harakteristika-rozglyadu-tsvivlnih-sprav-treteyskimi-sudami.html> (дата звернення: 25.01.2020).
6. Про виконавче провадження: Закон України від 29.12.2019р. № 1404-VIII: веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення: 25.01.2020).

НАСЛІДКИ ВИЗНАННЯ НЕКОНСТИТУЦІЙНОЮ НОРМИ ПРО
ПІДТВЕРДЖЕННЯ СПЛАТИ АВАНСОВОГО ВНЕСКУ ДЛЯ ВІДКРИТТЯ
ПРОВАДЖЕННЯ

Кужим К.О.

студентка

Полтавський юридичний коледж

НЮУ імені Ярослава Мудрого

м.Полтава, Україна

Виконання рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист, яке має охоплювати законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих не тільки на захист, а і на відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб. При цьому, надаючи можливість звернутись до суду для захисту своїх прав та інтересів, держава повинна гарантувати обов'язковість судових рішень та забезпечувати їх належну реалізацію. Водночас ухиленням від виконання цього обов'язку є перекладення державою відповідальності за фінансове забезпечення організації виконавчого провадження на особу, на користь якої ухвалене судове рішення. Тобто, можливість доступу особи до системи виконання судового рішення не повинна залежати від її майнового стану, що й і обумовлює актуальність даної теми дослідження.

Правове регулювання порядку застосування заходів примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), у тому числі й про накладання адміністративних стягнень, забезпечує Закон України «Про виконавче провадження» (далі – Закон). Частиною другою статті 26 цього Закону було визначено, що до заяви про примусове виконання рішення стягувач зобов'язаний додати квитанцію про сплату авансового внеску в розмірі 2 відсотків суми, що підлягає стягненню, але не більше 10 мінімальних розмірів заробітної плати, а за рішенням немайнового характеру та рішень про забезпечення позову – у розмірі одного мінімального розміру заробітної плати з боржника – фізичної особи та в розмірі двох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника – юридичної

особи[1]. Були передбачені й виключення: від сплати авансового внеску звільнялися, наприклад, державні органи. Така ситуація звісно викликала невдоволення стягувачів, яким доводилося здійснювати додаткові витрати вже після отримання судового рішення на свою користь.

Таким чином, згідно з судовими рішеннями про надання інформації або ухвалами про забезпечення позову позивач повинен був сплачувати авансовий внесок для початку примусового виконання позитивного для себе судового рішення. Аналізуючи ставки авансового внеску, - його розмір був занадто обтяжливим для певної категорії осіб, які через своє скрутне матеріальне становище отримували додаткову «перешкоду» на шляху реалізації свого права на судовий захист.

Подібні ситуації (неможливість особи ініціювати процедуру примусового виконання судового рішення через власну фінансову неспроможність оплатити авансовий внесок) багаторазово були предметом розгляду судами різних юрисдикцій, проте окремого підходу до вирішення цього питання не було. Здебільшого суди визнавали такі доводи стягувача неповажними.

Так, Рішення Конституційного Суду України(далі – Суд) № 2-р(П)/2019 від 15 травня 2019 р., ухвалене Другим сенатом Суду, щодо забезпечення державою виконання судового рішення. Заявицею у цій справі виступила пенсіонерка Віра Хліпальська, яка звернулася до Суду з конституційною скаргою. Суть конституційної заяви полягала в тому, що стягував не змогла сплатити авансовий внесок у розмірі 7200 гривень для відкриття виконавчого провадження, хоча її позовні вимоги до державного органу фіскальної служби задовольнили всі три судові інстанції, визнавши, що було порушене її право на доступ до публічної інформації. Громадянка зазначає, що отримує пенсію у розмірі 1500 грн., що майже в 5 разів перевищує розмір авансового внеску. Таким чином, через свій незадовільний майновий стан вона так і не змогла реалізувати право на примусове виконання судового рішення, а отже, і право на ефективний судовий захист[2].

Конституційний Суд України при розгляді справи дійшов висновку, що обов'язкове авансування початку примусового виконання судового рішення

особою, на користь якої ухвалене це рішення, значно обмежує сутність її конституційного права на судовий захист та не відповідає положенням Конституції. Таким чином, у цьому рішенні Суд звернув увагу на те, що:

- обов'язкове виконання судового рішення є основною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист;
- держава не може ухилятися від виконання свого позитивного обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення з метою реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства та держави;
- держава, створюючи належні організаційно-правові механізми реалізації права на виконання судового рішення, повинна забезпечувати функціонування цих систем у такий спосіб, щоб доступ до них мала кожна особа, на користь якої ухвалене обов'язкове судове рішення, у разі, якщо це рішення не виконується, у тому числі державним органом;
- відсутність у стягувача як особи, на користь якої ухвалене судове рішення, матеріальної можливості сплатити авансовий внесок не повинна перешкоджати реалізації його права на виконання судового рішення, особливо коли боржником за цим рішенням є державний орган [4].

Проте така нормативна зміна має свої переваги, так і недоліки. Так, деякі фахівці схильні думати, що відсутність цього внеску може бути причиною затягування виконання судових рішень та строків виконавчого провадження через відсутність необхідних фінансових ресурсів у виконавців для активних і дієвих заходів. Обґрунтованою підставою для такого висновку є те, що витрати виконавчого провадження відшкодовуються лише після реального стягнення сум з боржника, а здійсненність більшості виконавчих дій фінансується за рахунок коштів авансового внеску. Недостатність коштів для здійснення виконавчих дій є тією перешкодою, що може гальмувати досягнення головної мети виконавчого провадження, оскільки значно обмежить можливості державних і приватних виконавців, які не зможуть повноцінно здійснювати свою діяльність[3].

Отже, враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що наслідки рішення Конституційного Суду України є неоднозначними. З одного боку, Суд забезпечив кожному стягувачеві рівні можливості для доступу до системи виконання судових рішень з іншого – обмежив здатність реалізувати право громадян на ефективне примусове виконання рішень судів.

Література:

1. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 р. ВВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення 27.01.2020 р.)
2. Рішення Конституційного Суду України від 15.05.2019 №2-р(П)/2019. URL: http://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/2_p2_2019.pdf (дата звернення 27.01.2019 р.)
3. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти №6(62) 2019. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/konstutyciynuy_proces/2019/6.pdf (дата звернення 27.01.2020 р.)
4. Костицький М.В., Камінська Н.В., Кушакова-Костицька Н.В. Перспективи вдосконалення діяльності Конституційного Суду України в умовах сучасних суспільних трансформацій. Journal «ScienceRise» №3(9)2019. НВП «Технологічний центр». URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/180113-400273-1-PB.pdf> (дата звернення 27.01.2020 р.)

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

*Нос Є.В.,
Студентка спеціальності «Право»
Академія Адвокатури України
м. Київ, Україна*

Історико-правовий огляд законодавства, що передбачав кримінальну відповідальність за злочини проти життя і здоров'я дітей, має важливе значення у зв'язку з тим, що розуміючи основи його формування можливо робити і висновки на майбутнє та використати досвід минулого під час вирішення питань удосконалення сучасного кримінального законодавства України. Проведення такого аналізу дає змогу визначити витoki самої проблеми жорстокого поводження з дітьми, унаслідок чого і заподіюється шкода їх життю та здоров'ю. На підставі історичного аналізу джерел права можна стверджувати, що питання охорони життя і здоров'я дітей залежало від наявності в них уроджених вад, їх соціального становища, а також від певного історичного періоду, оскільки в різні часи до життя і здоров'я дітей ставилися по-різному. Саме розуміння злочинів проти дітей та їх суспільної небезпеки, навіть на одному історичному проміжку часу розглядалися неоднозначно. На певних етапах суспільного розвитку такі діяння навіть і взагалі не вважалися злочинами. Законодавство стародавніх часів відрізнялось невизнанням особистих прав за неповнолітніми, припускало досить жорстоке поводження з ними з боку батьків і представників правлячих кіл, що мабуть, відповідало духу тих часів – агресивних воєн, постійної боротьби за виживання, рабства, сильної залежності від кліматичних умов тощо.

Загалом, якщо розпочинати свій відлік історичного аналізу з часів Київської Русі, то варто відмітити, що злочини проти дітей не розглядали як окремі злочини, та взагалі часто не вважали такими. Так, наприклад за такий

злочин як дітовбивство покарання не передбачалося . До того ж батьки мали неабиякі права на власних дітей: дозволялось фізично карати, а за неслухняність і нахабність – навіть убити [1, с. 69]. Дітовбивство в Київській Русі тривалий час уважалося не злочином, а гріхом.

Християнство привнесло утвердження власних норм моралі, які вплинули на ставлення суспільства до злочинів проти дитини. Так, матір каралася стратою за вбивство своєї позашлюбної дитини, а Соборним Уложенням царя Олексія Михайловича 1649 р., убивство позашлюбної дитини вважалося кваліфікованим злочином, за який було передбачене тюремне ув'язнення.

Ще одним джерелом кримінального права в Україні є «Права, за якими судиться малоросійський народ» (Права) XVIII ст. Згідно з Правами, одним із тяжких злочинів було вбивство дитини, до того ж народження дитини в шлюбі чи поза ним не бралось до уваги під час притягнення до відповідальності. Для чоловіка, від якого завагітніла жінка (навіть, якщо він і не був присутній при дітовбивстві), закон передбачав найсуворішу міру покарання – смертну кара, як і для матері позашлюбної дитини. Смертній карі також підлягала жінка, яка незаконно народила дитину та залишила її в певному місці. Залишення в небезпеці дитини передбачало страту за умови, якщо дитина вмирала, а якщо залишалася живою – покарання було іншим. Закон не визначав, яке це мало бути покарання [2, с. 80].

Іншим актом, який позитивно врегулював питання малолітства та неповноліття (обставини, що пом'якшують відповідальність і збільшують розмір покарання стосовно винних осіб), було Уложення про кримінальні та виправні справи (1845 р.). Тяжким злочином також визнавалося вбивство онуки як члена сім'ї. Про це йдеться у ст. 1451 Уложення 1885 р.. За вбивство родички винних засуджували до позбавлення всіх прав стану та роботи на довічній каторзі. Покарання за цей злочин прирівнювалося до покарання за повторне вчинення навмисного вбивства. Кримінальне Уложення 1903 р. у ст. 420 та 421 передбачало покарання батьків за жорстоке поводження з донькою. [3, с. 2]

Аналізуючи радянські часи, можна зазначити, що у кримінальні кодекси тих часів вже були включені такі види відповідальності, як відповідальність за ненадання відомостей про народження та смерть, а також про знайдення немовля, викрадення, підміну чужої дитини, залишення в небезпеці особи, яка перебуває в небезпечному для життя становищі, якщо той, хто залишив, зобов'язаний піклуватися про таку особу, підмову до самогубства неповнолітнього. Кодексом 1927 р. було закріплено вже майже всі статті, що передбачали відповідальність за злочини проти дітей. До КК УРСР 1927 р. увійшли нові склади злочинів, які встановлювали відповідальність за залишення без допомоги малолітніх, якщо той, хто залишив без допомоги, зобов'язаний був турбуватися про залишеного і мав можливість надати допомогу (ст. 158); залишення батьками малолітніх дітей без необхідної підтримки, а також експлуатація дітей шляхом спонукання їх до заняття жебрацтвом (ст. 161). Також КК УРСР (1927 р.) передбачив новий склад злочину – убивство матір'ю новонародженої дитини негайно або незабаром після пологів (ст. 142). Подібного складу в КК УРСР 1922 р. не було, і тому такі дії до прийняття КК УРСР 1927 р. кваліфікувалися за пунктами «д» та «е» ст. 142 КК УРСР 1922 р. як убивство при обтяжувальних обставинах. Санкція ст. 142 КК УРСР 1922 р. передбачала позбавлення волі на строк не менше восьми років із суворою ізоляцією. Стаття 142 КК УРСР 1927 р. установлювала покарання у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років [3, с. 4].

Кримінальний кодекс УРСР 1960 р., порівняно з попередніми кримінальними кодексами, значно розширив межі охорони життя і здоров'я неповнолітніх, що слід визнати позитивним. Так, п. 6 ст. 41 передбачив обставину, що обтяжує відповідальність, – це вчинення злочину щодо малолітнього [4]. Також під час кваліфікації окремих злочинів стали додатково враховувати кваліфікуючу ознаку – неповнолітній вік потерпілого.

Кримінальний Кодекс України 2001 р. передбачено низку статей, у яких за вчинення окремих злочинів щодо зазначеної категорії осіб передбачено посилену кримінальну відповідальність (тобто кваліфікуючі ознаки), а саме: п. 2 ч. 2 ст. 115

– умисне вбивство малолітнього; ч. 3 ст. 120 – доведення до самогубства неповнолітнього; ч. 3 ст. 130 – зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби неповнолітнього; ч. 2 ст. 136 – ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебуває в небезпечному для життя стані, за можливості надати таку допомогу або повідомлення про такий стан дитини належним установам чи особам; ч. 2 ст. 140 – неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, якщо воно спричинило тяжкі наслідки неповнолітньому; ч. 2 ст. 142 – незаконне проведення дослідів над неповнолітнім; ч. 2 ст. 144 – насильницьке донорство, учинене щодо неповнолітнього [5].

Відмінністю діючого Кримінального кодексу України від попередніх є посилення відповідальності за діяння, потерпілими в яких може виступати дитина, але сучасною проблематикою є те, що відповідальність за такі діяння закріплена в різних розділах. Зокрема, так звані «Злочини проти сім'ї» (статті 164–169 КК) [6, с. 113], знаходяться в п'ятому розділі Особливої частини КК («Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина»). Інші ж норми містяться у розділах, присвячених злочинам проти життя та здоров'я; проти волі, честі та гідності; проти статевої свободи та статевої недоторканості, проти громадського порядку та моральності, а також у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та іншим злочинам проти здоров'я населення.

Уже достатньо довгий час у науці кримінального права обговорюється ідея створення окремого розділу в Особливій частині Кримінального кодексу України, присвяченого злочинам проти сім'ї та дітей, і число прибічників цієї позиції невпинно зростає. Зокрема, у своїх працях цю ідею відстоюють В. В. Гальцова, С. Ф. Денисов, В. В. Дзундза, Л. В. Дорош, Д. П. Євтеєва, М. Г. Заславська, І. О. Зінченко, С. Г. Киренко, С. Я. Лихова, Н. С. Юзікова та ін. Як підкреслює Н. С. Юзікова, виокремлення зазначеного розділу в Особливій частині КК є доцільним, зокрема тому, що діти є особливим об'єктом захисту, а, отже, й відповідальність за злочини проти них має відрізнятися від

правопорушень щодо дорослих. Слід відзначити, що такий розділ має місце в багатьох КК зарубіжних держав. Видається, що впровадження до чинного КК України подібного структурного утворення матиме істотне превентивне значення щодо діянь проти дітей. [7, с.4]

Таким чином, історичний розвиток протидії неналежному виконанню обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей кримінально-правовими засобами показав, що на сьогоднішній день у КК України не забезпечено в повній мірі належний рівень безпеки дітей у цьому аспекті. Як зазначалося на початку доповіді, за використання досвіду минулого та співставлення його з сучасними умовами існування норм в сфері кримінально-правової охорони дітей, можна визначити, що діюче законодавство потребує удосконалення для створення цілісної системи, яка б дала змогу виробити гарантовану тактику протидії таким злочинам.

Література:

1. Колпакова Л. А. Насилие в семье (виктимологический аспект, вопросы дифференциации ответственности и законодательной техники) / Колпакова Л. А. – М. : Юрлитинформ, 2009. – 196 с

2. Меркулова В. О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності : [моногр.] / Меркулова В. О. – [2-ге вид]. – О., 2003. – 281 с.

3. Беспаль О.Л. Кримінально-правова охорона життя і здоров'я неповнолітніх в Україні: Історичний аспект [Електронний ресурс] / О.Л. Беспаль // Науковий вісник Національної Академії внутрішніх справ. – № 3. – Режим доступу: file:///C:/Users/eugen/Downloads/Nvknuvs_2013_3_26.pdf (дата звернення 13.02.2020 р.). – Назва з екрана.

4. Кримінальний кодекс України від 28 груд. 1960 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>

5. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

6. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2015. – 680 с.

7. Чернозуб Л. Система правових засобів запобігання злочинам проти дітей [Електронний ресурс] / Л. Чернозуб // Розділ 2. Правовий вплив на неправомірну поведінку: теоретичний та галузевий аспекти. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6701/Chornozub%20Sistema.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 13.02.2020 р.). – Назва з екрана.

Юридичні науки

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Григоренко Софія Володимирівна

студентка 6 курсу

*Київського національного економічного
університету імені В. Гетьмана*

В Англії на відміну від більшості континентальних європейських країн у Великобританії ринок цінних паперів характеризується незалежністю банківської діяльності від сектора цінних паперів. Для Великобританії, як і для США, Канади, Австралії, характерна англосаксонська модель фондового ринку.

Особливість емісії цінних паперів у Великобританії - переважний випуск іменних акцій і облігацій. Вторинний обіг державних облігацій відбувається на Лондонській фондовій біржі, в даний час об'єдналася з Німецькою біржею. Дрібні інвестори можуть проводити незначні операції з цими інструментами через систему поштових установ країни. Перепродуються акції в основному на фондових біржах в ході термінових операцій. Акції іноземного походження, що мають широке ходіння в країні, зберігаються в спеціальних депозитаріях уповноважених на це кредитних установ.

Компанії, що бажають випустити акції для звернення на ринку, повинні дотримуватися Закону про компанії і його вимоги щодо фінансової звітності, які входять в сферу відповідальності Департаменту торгівлі і промисловості, а не основного органу регулювання з цінних паперів - Рада з фінансових послуг. На

британському ринку існує тільки один "Уповноважений орган з лістингу" (за термінологією Директиви ЄС), а саме - Лондонська фондова біржа, яка в свою чергу встановлює строгі вихідні і постійно діючі правила щодо розкриття інформації для таких компаній [2, 87].

Звичайні акції, як правило, є іменними паперами і обов'язково номінуються. Їх номінальна вартість може становити 25, 50, 100 пенсів і т.д. Кожна звичайна акція надає власнику право одного голосу на зборах акціонерів; окремі емітенти встановлюють зменшення голосів з ростом числа акцій. Випускаються «золоті» акції надають певні переваги їх власникам; вони призначені для засновників компаній і деяких інших категорій власників

Привілейовані акції забезпечують певні переваги в частині першочерговості і стабільності розмірів отримання дивідендів і права на частку майна при ліквідації компанії. Однак вони, за рідкісним винятком, не пропонують їх власника права голосу. На фондовому ринку Великобританії звертаються 5 основних видів привілейованих акцій: кумулятивні, некумулятивні, що викуповуються, або відкличні, акції за участю і конвертовані акції.

В Україні одним з актуальних питань у сфері обігу такого цінного паперу, як акція, є визначення правової природи процедури їх конвертації, зокрема, визначення терміна «конвертація». У цьому аспекті потрібно врахувати легальне визначення терміна «конвертація», яке міститься в ст. 1 Закону України «Про інститути спільного інвестування»: конвертація цінних паперів інституту спільного інвестування – це вилучення з обігу цінних паперів одного інституту спільного інвестування та обмін таких цінних паперів за ініціативою їх власника на цінні папери іншого інституту спільного інвестування за умови, що такі інститути спільного інвестування перебувають в управлінні однієї компанії з управління активами.

Знерухомлення й матеріалізація цінних паперів не є способом конвертації цінних паперів, оскільки в цьому випадку не відбувається анулювання акцій, а здійснюється лише процес зміни способу фіксації таких цінних паперів. Оскільки для такого способу конвертації акцій, як деномінація, характерними є риси одностороннього правочину, то для конвертації конвертованих цінних

паперів в акції на вимогу власника такого цінного паперу більш притаманними є риси двостороннього правочину.

Беручи до уваги оцінку процедури конвертації, зауважимо, що для більшості її способів дійсно є характерними риси одностороннього правочину. Характерною ознакою акціонерних правовідносин є корпоративний інтерес, тобто акціонер підпорядковується волевиявленню більшості (простій або кваліфікованій), що виражається шляхом прийняття рішень на загальних зборах. Не можна вважати згодою власника на здійснення дроблення й консолідації прийняття рішення загальними зборами акціонерного товариства із зазначених питань (навіть якщо акціонер голосував за проведення дроблення та консолідації).

Рішення загальних зборів акціонерного товариства як органу акціонерного товариства може бути підставою чи передумовою для виникнення, зміни й припинення прав та обов'язків самого акціонерного товариства, а не акціонерів як власників акцій». Отже, для прийняття рішення про конвертацію акцій зазвичай достатньо волевиявлення лише емітента (шляхом прийняття відповідного рішення на загальних зборах акціонерів) та немає потреби в персональній згоді власника акцій [1, 115].

А для захисту прав акціонерів, які не голосували на загальних зборах акціонерів за конвертацію акцій, законодавством надається право вимагати в товариства викупити належні їм акції, що підлягають конвертації. Що стосується двостороннього правочину, то для такого виду характерні риси конвертації цінних паперів, наприклад, конвертація конвертованих цінних паперів на акції на вимогу власника таких цінних паперів.

Отже, порядок реєстрації, випуску та обігу акцій в країнах, що порівнюються в даному дослідженні має свої особливості.

Література:

1. Клинова Е. Гражданско-правовые сделки при размещении эмиссионных ценных бумаг : дисс. ... канд.юрид. наук. Казань, 2007. 258 с.
2. Тарасов И. Т. Учение об акционерных компаниях: монографія. Москва: Статут, 2000. 356 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНОСТІ ВИНИ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ

Стеценко Валерія Юріївна

студентка 3 курсу, 3 групи

Міжнародно-правового факультету

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

*Науковий керівник: **Марочкін О. І.***

к.ю.н. асистент кафедри кримінального процесу

та оперативно-розшукової діяльності

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Забезпечення доведеності вини є однією з основних засад судочинства, які закріплено у статті 129 Конституції України. Ці конституційні положення відтворюються у ст. 17 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), відповідно до якої особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому КПК, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Крім того, ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи. Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою (ч. 1 – 5 ст. 17 КПК).

Вимоги цієї засади, як зазначає В.Т. Маляренко, зумовлюють необхідність суду більш прискіпливо ставитись до перевірки доказів, їх якості, належності, достатності для прийняття рішення у справі, визнавати людину

винуватою тоді, коли немає ніяких сумнівів в тому, що саме вона є суб'єктом вчинення злочину, наявні всі елементи складу злочину і немає підстав для закриття провадження у справі. Кожен елемент обвинувачення, кожна обставина, яка має значення для настання правових наслідків, кожний висновок у суді має бути обґрунтованим і базуватись саме на зібраних у встановленому порядку доказах, а недодержання цієї обов'язкової вимоги повинні тягнути відповідно скасування вироку або його зміну [1].

Досліджуючи особливості функціонування цієї засади, В. О. Попелюшко запропонував її двох-аспектну структуру, що містить "організаційний та функціональний аспект". На думку вченого, принцип забезпечення доведеності вини полягає в наданні суб'єктам, уповноваженим законом виконувати функцію кримінального переслідування та обвинувачення, сукупність повноважень та процесуальних можливостей довести вину особи у випадках, коли вона насправді вчинила злочин, а на інших суб'єктів процесу покладає обов'язки допомагати та (або) не утворювати перешкод цьому незаконними способами. Також В. О. Попелюшко зазначає, що кожен, хто підозрюється або піддається обвинуваченню у вчиненні злочину є невинуватим і потребує ставлення до себе як до невинуватого, доки його вина не буде доведена в законному порядку і встановлена судом. При цьому, посягання на презумпцію невинуватості мають попереджатися, припинятися та каратися в порядку, передбаченому законом [2].

Слід зазначити, що донедавна засада забезпечення доведеності вини окремо не виділялася у кримінальному процесуальному законодавстві України, що обумовлювало відсутність значної кількості досліджень з цієї проблематики. Проте, прийняття КПК в 2012 році, та закріплення цієї засади в ст. 17 цього Кодексу, поставило перед наукою кримінального процесу завдання подальшого ґрунтовного дослідження засади забезпечення доведеності вини. При цьому слід погодитися із В. І. Кострюковою, яка вважає за необхідне виокремити три аспекти, які разом мають стати елементами юридичного змісту даної засади: забезпечення, доведеність і вина [3].

Важливо відмітити, що відповідно до ч.1 ст. 92 КПК України обов'язок доведення вини покладається на слідчого, прокурора. Але сутність цього обов'язку - у необхідності саме доводити вину, а не довести її. У противному разі, на службових осіб органів державної влади потрібно було б покладати відповідальність у разі неналежного виконання свого обов'язку. Відповідальність повноважних осіб закріплена лише за невжиття всіх заходів, невикористання всіх наявних засобів для встановлення вини особи. Інакше кажучи - за неналежне доказування, а не за отриманий в ході об'єктивного доказування результат – невстановлення вини обвинуваченого [4].

У підсумку слід зазначити, що засада забезпечення доведеності вини тісно пов'язана із іншою – презумпцією невинуватості. При цьому забезпечення доведеності вини полягає, зокрема, в тому, що закон покладає на уповноважених здійснювати доказування суб'єктів обов'язок доводити суб'єктивну сторону складу злочину, і насамперед вину, що є основним елементом, який підлягає доказуванню. З цією метою законодавець надає суб'єктам, які мають доводити винуватість особи, відповідні права та покладає на них обов'язки, невиконання яких може призвести до виправдання особи та закриття кримінального провадження з реабілітуючих підстав.

Література:

1. Маляренко В. Т. Конституційні засади кримінального судочинства / В. Т. Маляренко. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 320 с.
2. Чому конституційну формулу презумпції невинуватості треба змінити / В. О. Попелюшко // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 1(5) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pvontz.pdf>.
3. Кострюкова В.І. Принцип обеспечения доказанности вины в общей системе принципов уголовного судопроизводства / В.І. Кострюкова // Актуальні проблеми держави і права. – 1999. – Вип. 6. – Ч. 1. – С. 296-303.
4. Лобойко Л. М. Кримінальний процес / Л. М. Лобойко : підруч. – : Істина, 2014. – 432 с.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

*Терещенко Вероніка,
здобувачка ступеня вищої освіти магістра
за спеціальністю «Правознавство»
Національної академії внутрішніх справ*

Втілення в життя міжнародних стандартів з прав і свобод людини і громадянина є однією з найважливіших проблем внутрішньої та зовнішньої політики України. Останнім часом Україною проводиться активна робота, спрямована на використання не тільки національних, але й міжнародних інститутів захисту прав людини. Реалізація міжнародних стандартів з прав і свобод засуджених та їх забезпечення є актуальним питанням для чинного національного законодавства і практики. Дотримання міжнародних стандартів можливе за умови належної імплементації до чинного національного законодавства.

Останнім часом в Україні відбулося ряд політичних, демократичних та інших позитивних змін, що дозволили на державному рівні звернути увагу на необхідність оптимізації кримінально-виконавчого процесу в цілому. Здійснено низку заходів реформування кримінально-виконавчої системи, спрямованих на подальшу гуманізацію відбування покарань, підвищення професіоналізму та відповідальності працівників органів і установ виконання покарань, дотримання законності та демократизму у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів. Перехід до нових суспільних відносин у кримінально-виконавчій сфері також викликаний подальшим реформуванням кримінально-виконавчої системи. Він безпосередньо пов'язаний з необхідністю виконання покарання у повному обсязі відповідно до міжнародних зобов'язань України щодо умов виконання покарань, гарантування прав та поваги до людської гідності засуджених, розширення державної підтримки органів і установ виконання покарань.

Незважаючи на чималу увагу науковців до проблем дотримання прав і

свобод людини, імплементації міжнародних стандартів виконання покарань в Україні, проблем міжнародних стандартів виконання покарання у виді позбавлення волі та їх дотримання в Україні не приділено належної уваги. Учені розглядали її лише як частину загальної проблеми дотримання міжнародних стандартів виконання покарань, у тому числі і такого, як позбавлення волі.

Проте не всі науковці погоджуються з цим, стверджуючи, що, незважаючи на те, що чинне кримінально-виконавче законодавство переважно відповідає міжнародним документам, фактичні умови тримання засуджених в установах виконання покарань України мають значні розбіжності з міжнародними стандартами поведження та тримання засуджених [1]. І для цього є підстави. Причому не лишестосовно усіх категорій в'язнів. Значну увагу в міжнародних стандартах з прав і свобод людини і громадянина приділено особистій безпеці особи. Це питання прямо чи опосередковано закріплено в Загальній декларації прав людини, Європейській конвенції про захист прав людини і її основних свобод, правилі 57 Мінімальних стандартних правил поведження з в'язнями, Європейській Конвенції про запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню та інших міжнародних правових документах. Зазначені міжнародні правові документи, визначаючи основні права людини, вказують на необхідність забезпечення безпеки засуджених у місцях позбавлення волі, закріплюють основні права особи, що позитивно впливають на її безпеку. На підставі викладеного можна зробити висновок, що більшість міжнародних стандартів з прав і свобод засуджених, у тому числі і до позбавлення волі будуть імplementовані в національне законодавство [2].

Для реалізації прав і свобод засуджених до позбавлення волі, закріплених у міжнародних стандартах та імplementованих у національне законодавство нашої держави, необхідно створити відповідний соціально-правовий механізм забезпечення прав і свобод засуджених, під яким у літературі розуміють систему засобів і способів, що забезпечують необхідні умови для вирішення цих проблем. Поняття “соціально-правовий механізм забезпечення прав і свобод засуджених”, на нашу думку, підкреслює, що правовий механізм – це частина соціального

механізму, що діє з ним у єдності. Створення нормативно-правових та організаційних засад забезпечення реалізації в Україні міжнародних стандартів з прав і свобод засуджених до позбавлення волі є одним з найактуальніших завдань, що стоять перед нашою державою, з огляду на необхідність реалізації конституційних положень щодо прав та свобод людини і громадянина, реалізації принципу гуманізму, імплементації відповідних положень міжнародних правових документів до національного законодавства, процесу активного входження України до різних структур міжнародної спільноти [3].

Реформування кримінально-виконавчої системи з метою її наближення до міжнародних стандартів не можна розглядати тільки з позиції реорганізації власне самої системи, його потрібно проводити комплексно, погоджуючи разом стан, структуру і динаміку злочинності в країні, кримінально-виконавчу політику і законодавство, систему органів, що виконують покарання, їхні завдання, функції, структуру апаратів управління і їхню компетенцію, організацію функціонування всієї кримінально-виконавчої системи і її окремих ланок, питання взаємодії всередині системи і зовнішню взаємодію її з іншими соціальними системами. На сьогодні кримінально-виконавча система є поліфункціональною, адже на неї покладено не тільки виконання покарання, вона також займається виробничою діяльністю, здійснює загальноосвітню і професійну підготовку, проводить санітарно-профілактичну роботу і лікування засуджених, веде оперативно-розшукову діяльність, бере участь у соціально-виховній роботі та контролі за поведінням засуджених, а отже, будучи специфічною підсистемою органів виконавчої влади, кримінально-виконавча система знаходиться під контролем центральних органів державної влади та місцевого самоврядування, судовим і відомчим контролем та прокурорським наглядом. Вона готова до міжнародного та громадського контролю, вбачаючи в ньому найважливішу гарантію дотримання прав не тільки засуджених, але й персоналу, особливо їхньої соціальної захищеності і можливості реалізації міжнародних стандартів при виконанні кримінальних покарань.

Література:

1. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями, ухвалені 30.08.1955 року, схвалені Резолюцією Ради Безпеки ООН No 663 СІ (XXIV) від 31 липня 1957 року, переглянуті згідно з Резолюцією Ради Безпеки ООН No 1984/47 від 25 травня 1984 року: права людини і професійні стандарти для працівників міліції та пенітенціарних установ в документах міжнародних організацій. Українсько-американське бюро захисту прав людини. Амстердам; Київ, 1996. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_212/conv/-print1475761819107782
2. Ащенко О. М., Човган В. О. Українське пенітенціарне законодавство у світлі стандартів Комітетів проти катувань ООН та Ради Європи / передм. М. М. Гнатівського; за заг. ред. Є. Ю. Захарова. Х. : Права людини, 2014. 332 с.
3. Кримінально-виконавче право України : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд, М. В. Романов, В. В. Голіна, М. П. Черненко, В. М. Харченко, Л. П. Оніка, В. Ф. Оболенцев]. Х. : Право, 2006. 256 с.

Юридичні науки

ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА ДЖЕРЕЛ ЦИВІЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Харитонюк В.В.

*Студентка юридичного факультету
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Інститут управління і права
м.Київ, Україна*

Магістральні трансформації, які на даний момент відбуваються в Україні формують нові підходи до розуміння «джерел права». Протягом довгих років у науковій доктрині цивільно процесуального права існував єдиний підхід до джерел : до їх системи входили тільки нормативно-правові акти, а судова практика ігнорувалася та не сприймалася як джерело.

У процесі становлення України як демократичної, правової держави та її націленість на міжнародне співробітництво та інтеграцію питання переоцінки та перегляду поняття та системи джерел цивільного процесуального права набуло особливого практичного та теоретичного значення.

На сьогоднішній день, серед дослідників сформувалися два підходи щодо визначення системи джерел. Перший підхід базується на тому, що систему джерел цивільного процесуального права становлять :

- 1) Конституція України;
- 2) Цивільний процесуальний Кодекс України;
- 3) міжнародні договори, які ратифіковані Верховною Радою України;
- 4) закони та підзаконні-нормативні акти;

У змісті Конституції України закріплені принципи здійснення судочинства, вона є основним джерелом кожної галузі права, оскільки конституційні норми мають пріоритетне становище в процесі правозастосування та правотворчості.

ЦПК є базисним, основним джерелом цивільно процесуального права, оскільки визначає принципи відправлення цивільного судочинства, його завдання та спрямованість, а також регулює процесуальні права та обов'язки учасників судового провадження.

Міжнародні договори, які ратифіковані Верховною Радою України містять в собі ряд норм та міжнародних стандартів стосовно цивільного судочинства, та є важливим фактором міжнародного правового співробітництва.

Закони та підзаконні акти мають юридичну спрямованість на врегулювання матеріально-правових відносин у сфері цивільного судочинства.

Другий підхід до джерел цивільно процесуального права, окрім тих, які закріплені у ст.2 ЦПК включає такі :

- 1) рішення ВСУ;
- 2) практика ЄСПЛ;
- 3) принципи права.

Судова практика ЄСПЛ є особливою варіацією прецеденту, яка ухвалюється особливим органом – Європейським судом із прав людини.

Важливим є питання місця рішень ЄСПЛ в системі джерел цивільного процесуального права.

Законодавець у ст.8 ЦПКУ закріплює положення, що суд повинен вирішувати справи у відповідності до норм Конституції України, законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України[1].

Також у Законі України «Про міжнародне приватне право «передбачено те, що у випадках невідповідності закону України міжнародному договору суд застосовує норми міжнародного договору [2].

Так, як Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав і свобод людини, то автоматично це означає визнання державою юрисдикції ЄСПЛ. Одним із регуляторів виконання рішень ЄСПЛ є Верховний Суд України, який у відповідності до норм ЦПК переглядає судові рішення у цивільних справах з підстав встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом.

Важливим аспектом є те, що судова практика ЄСПЛ повинна розглядатися як джерело цивільно процесуального права, не лише в тих випадках, коли рішення стосуються України.

В умовах сьогодення, ситуація з виконанням України рішень ЄСПЛ є вкрай негативною, кожна 5 рішення ЄСПЛ, в якому була затримка з компенсацією стосувалося України [3]. Такі тенденції впливають як і на реальне дотримання прав та свобод людини та громадянина, так і на імідж держави.

Оновлення, які відбулися, спонукали до так званого «прийняття прецедентності», така новела отримала закріплення в ЦПК (ст.360-7) [1]. Так, як мало місце неоднакове застосування норм права судами касаційної інстанції, і як наслідок стосовно справ у подібних правовідношеннях були прийняті різні за своїм змістом рішення суду, це спонукало до запровадження обов'язковості рішення ВСУ.

Це означає, що рішення ВСУ набуває статусу «зразка» для прийняття судами рішень стосовно аналогічних справ. Саме така риса, як зразковість і є основною особливістю прецедента.

На нашу думку, українській правовій системі та науковій доктрині потрібно зробити переоцінку системи джерел цивільно процесуального права України, та не сприймати судовий прецедент, як іноземний елемент, а сприймати його як об'єктивно необхідну реальність та спосіб підвищення ефективності цивільного судочинства.

Також до системи джерел цивільно процесуально права відносять і таку правову категорію як принципи права. Їхня роль – регулятивна, вони визначають основну спрямованість правових норм та способи і методи їх реалізації

Також, джерелами цивільного процесуального права виділяють принципи права, вони визначають основну спрямованість правових норм та способи і методи їх реалізації. Принципи, віднайшли своє закріплення як і в Конституції України, так і в нормах законодавства про цивільне судочинство.

До галузевих принципів відносять :

- диспозитивність;
- процесуальну рівність;
- раціональну процесуальну форму;
- безпосередність;
- оперативність судового процесу.

Отже, джерела цивільно процесуального права та їх система потребують нового теоретичного трактування. Система джерел ніколи не перебуває у стані статичності, а є динамічною категорією, яка потребує нових законодавчих підходів. Законодавець повинен орієнтуватися на зарубіжний досвід у поєднанні з національними особливостями для створення ефективних механізмів відправлення судочинства та вдосконалення правової системи.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV Відомості Верховної Ради України (ВВР) 2004 р., № 40, 40-42, стор. 1530, ст. 492;
2. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. № 2709-IV Відомості Верховної Ради України (ВВР) 2005 р., № 32, стор. 1278, ст. 422

3. України провалює виконання рішень ЄСПЛ - статистика.: Українська правда від 23 лютого 2015 року. URL : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/03/23/7032158/>.

Юридичні науки

МІЖНАРОДНИЙ ДОГОВІР ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Харитонюк В.В.

*Студентка юридичного факультету
Національний юридичний університет
Імені Ярослава Мудрого
Інститут управління і права
м.Київ, Україна*

На сучасному етапі Українська держава спрямована на ефективне міжнародне співробітництво та розвиток міжнародних інтеграційних процесів. Виникає реальна потреба щодо удосконалення норм цивільного процесуального права у відповідності до міжнародних стандартів та норм.

Конституція Україна, закріпила положення, що міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України є частиною українського національного законодавства. Тобто, цим положенням, Конституція України фактично закріпила міжнародні договори у правовій системі України.

Важливо зауважити, що законодавець у ч.1 ст.2 ЦПК України визначаючи джерела цивільного процесуального права, включив до переліку нормативно-правових актів Конституцію та Закон України «Про міжнародне приватне право», також зазначаються, що у тих випадках, коли виникає колізія між правилами встановленими міжнародним договором, який є ратифікованим Верховною Радою України та нормами встановленими у чинному ЦПК пріоритет надається правилам міжнародного договору.

На сьогоднішній день Україна є учасницею ряду міжнародних договорів стосовно цивільного процесу та судочинства, укладений ряд двосторонніх догово-

рів про правову допомогу в цивільних, кримінальних, сімейних справах з КНР (1992 р.), Литвою (1993 р.), Молдовою (1993 р), Грузією (1995 р.); Латвією (1995 р.), Естонією (1995 р.) , Чехією (2001 р.), Вірменією (2001 р.), Грецією (2002 р.), Болгарією (2003 р.), Кубою (2003 р.) та іншими країнами.

Саме тому питання визначення місця міжнародних договорів в системі джерел цивільного процесуального права набуває такої актуальності.

У юридичній доктрині все ще існує дискусія, щодо визначення місця міжнародних договорів у системі джерел цивільного процесуального права України.

В основі дуалістичної теорії є співіснування двох відособлених систем : внутрішньодержавного та міжнародного права. Міжнародне право може діяти в межах внутрішньодержавного права у тих випадках, якщо воно пройшло відповідні трансформаційні процеси за визначеною законом особливою процедурою. Така процедура у кожній державі відрізняється, не існує єдиної моделі, але її суть полягає включення положень міжнародного договору до акту національного права.

Зміст моністичної моделі полягає в тому, що міжнародні договори стають частиною національного законодавства шляхом їх схвалення за визначеним порядком (ратифікації). Україна також дотримується моністичної теорії.

Існує правова дискусія стосовно природи міжнародного договору як джерела цивільного процесуального права. Одна група дослідників вважає, що міжнародні договори в системі джерел права слід сприймати як внутрішньодержавне джерело права. Інші науковці, дотримуються позиції, що міжнародні договори становлять певну автономію в системі джерел права.

Встановлені державою норми цивільного процесуального права стають частиною внутрішньої системи права, норми, які є встановлені спільно та узгоджено з декількома державами є елементами системи міжнародного прав.

На нашу думку, джерело внутрішньодержавного права має свою змістовну прив'язку до особливостей власної національної правової системи, міжнародний договір є зовнішнім проявом спільної волі держав. Тому, його не

можна сприймати у системі джерел цивільного процесуального права як джерело внутрішньодержавне.

Вважаємо, що з моменту ратифікації міжнародного договору державою ніякої трансформації норм не відбувається, акт не змінює національне право, а визначає юридичну силу міжнародного договору на території України та закріплює обов'язковість його норм.

Тобто, ратифікований Україною міжнародний договір щодо цивільного процесу набуває своєї обов'язковості для суду, якщо його нормами є передбачені інші правила, ніж ті, які закріплені в цивільному процесуальному законодавстві України.

Міжнародні договори, які вміщують в собі норми цивільного процесу, є формою спільної волі двох або більше держав, тобто вони є джерелами міжнародного права.

Не можна розглядати джерела цивільного процесуального права через призму джерел міжнародного права, тому що ніякої юридичної ієрархічності та супідрядності між ними не існує [3, с.11].

Суд в процесі розгляду цивільної справи використовує норми національного цивільного законодавства, проте у тій сфері відносин де існує міжнародний договір, який відповідно є ратифікований Верховною Радою України та встановлює інші правила, ніж ті, що передбачені чинним законодавством застосовує ті норми, які встановлені в міжнародному договорі.

Отже, можемо визначити місце міжнародних договорів в системі джерел цивільного процесуального права України як примат-регулятора внутрішньодержавних відносин.

Вони розглядаються як джерела цивільного процесуального права у тих випадках, з яких міжнародним договором України встановлені інші правила, ніж передбачені цивільним процесуальним законодавством.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Відомості Верховної Ради України (ВВР) 1996 р., № 30, ст. 141;

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV Відомості Верховної Ради України (ВВР) 2004 р., № 40, 40-42, стор. 1530, ст. 492;

3. Міжнародне право: Навчальний посібник. За ред. М.В. Буроменського К.: Юрінком Інтер, 2005. 336 с.

УДК 346

Юридичні науки

ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Чаїнська Б. В.

*Студентка Інституту управління і права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Актуальність теми дослідження в сучасний період обумовлена рядом причин. По-перше, докази завжди були й залишаються основним правовим інститутом господарського процесу, тому в період його реформування збільшується потреба вивчення доказів і доказування з метою вдосконалення їх правового регулювання. По-друге, перепрограмування українського господарського процесу на активність сторін на всіх стадіях господарського процесу, розвиток його змагальності тягнуть за собою переосмислення багатьох аспектів доказування.

Доказове право – це універсальна юридична конструкція, яка несе на собі основне навантаження при правозастосуванні. Для правильного вирішення спорів, що підвідомчі господарським судам, слід проаналізувати та встановити дійсні взаємовідносини сторін по конкретній справі. З цією метою суду слід з'ясувати, чи вчинив порушення відповідач, і на які законні інтереси позивача ці порушення посягаються, і також чи є у відповідача обов'язок із відновлення прав позивача. Проте, необхідно пам'ятати, що для вивчення всіх обставин справи будь-якого господарського спору суд здійснює усі пошуки та вивчення доказів по справі, що містять інформацію про відомості і факти.

До цього часу у науці господарського процесуального права теорія щодо судового доказування не є достатньо розробленою і вивченою. Не існує єдиної

точки зору навіть із найбільш важливих питань доказування–сутності, суб'єктів тощо. Саме це і викликає необхідність щодо комплексного дослідження доказування в господарському процесі.

Метою дослідження цієї теми є з'ясування правової природи судового доказування, визначення поняття та предмету доказування в господарському процесі, поняття та правового становища суб'єктів доказування в господарському процесі та особливостей використання доказів у господарському процесі.

Дане питання досліджували такі вчені як: Д.Б.Абушенко, А.Т.Боннера, С.В.Боботова, К.В.Васьковського, А.Х.Гольмстена, А.Г.Коваленко, А.С.Козлова, С.В.Курильова, М.М.Михеєнко, В.В.Молдована, В.В.Молчанова, Д.М.Притики, Л.К.Радзієвської, І.В.Решетнікової, М.В.Руденко, В.Є.Рязановського, В.В.Сухонос, М.К.Треушнікова, В.Шерстюка, В.С.Щербини, В.В.Яркова, К.С.Юдельсона та інших.

Предметом доказування – є система фактичних обставин, що підлягають доказуванню по справі для її правильного вирішення [4, с. 97]; це сукупність фактів, що мають матеріально-правове значення, тобто юридичні факти, встановлення яких необхідне для винесення судом законного і обґрунтованого рішення по справі. Це факти, з наявністю або відсутністю яких закон пов'язує можливість виникнення, зміни або припинення матеріально-правових відносин між їхніми суб'єктами.

Встановлення юридичних фактів необхідно для правильного застосування норми матеріального права, що регулює спірні правовідносини і слугує правильному вирішенню справи по суті. Наприклад, перш ніж суд може вирішити, чи зобов'язана одна особа платити іншій стороні певну суму грошей за договором позики, він повинен встановити, чи мав місце такий договір, предмет і терміни виконання зобов'язань за цим договором.

Доказовими фактами називаються такі факти, які дозволяють логічним шляхом вивести юридичний факт матеріально-правового характеру. Наприклад, у справі про розірвання договору у зв'язку з невиконанням його істотних умов позивач може посилатися на доказовий факт непоставки продукції відповідачем.

З фактами, суть яких полягає лише в процесуальному значенні, пов'язані виникнення права на пред'явлення позову, право на зупинення провадження по справі, його припинення, а також право на здійснення інших процесуальних дій [5].

Будь-які факти, групи яких перераховані вище, потрібно довести за допомогою судових доказів, перш ніж суд прийме їх за наявні.

Однак не усі факти, що мають значення для справи, потребують встановлення в процесі судового доказування. Необхідно виділяти три види фактів, що не вимагають доказування: 1) визнані господарським судом загальновідомими; 2) преюдиціальні або встановлені рішенням або вироком суду; 3) ті, у відношенні яких існує презумпція, або встановлені законом (ст. 35 ГПК України).

Загальновідомість факту може бути визнана господарським судом у випадку, якщо даний факт відомий всьому складу суду, що розглядає справу, та широкому колу осіб [2].

Загальновідомі факти звільнені від доказування, оскільки їх істинність очевидна і доказування є зайвим.

Преюдиціальні – це такі факти, які встановлені рішенням суду по справі, а також вироком суду, що вступив у законну силу по справі, в якій беруть участь ті ж особи. Загалом таке положення необхідно визнати правильним. Такі факти звільняються від доказування, оскільки вони вже встановлені рішенням суду, і немає ніякої необхідності піддавати сумніву.

Необхідно наголосити на тому, що таке рішення або вирок повинні набрати законної сили.

При цьому ст. 35 ГПК України не передбачає як підстави звільнення від доказування факти, встановлені адміністративними актами і актами прокурорсько-слідчих органів [1]. У даному випадку питання щодо вини конкретних осіб вирішується господарським судом самостійно за результатами дослідження всіх обставин та матеріалів справ, у тому числі слідчих органів.

Преюдиціальне значення фактів, встановлених за рішенням суду, визначається його суб'єктивними межами. Це означає, що властивість

преюдиціальності мають матеріально-правові факти, зафіксовані в рішенні, якщо при цьому всі зацікавлені особи, яких вони торкаються, були залучені в процес.

Відповідно до частини 5 статті 35 ГПК України стосовно фактів, щодо яких існує презумпція (встановлених законом фактів), зазначено, що дане припущення може бути спростовано в загальному порядку [1].

Враховуючи вищевикладене, можливо визначити судове доказування в господарському процесі як логіко-практичну діяльність осіб, які беруть участь у справі, і суду по встановленню наявності або відсутності обставин, що мають значення для правильного вирішення справи [3, с. 88]. Особливістю, яка відрізняє судове доказування в господарському процесі, є те, що діяльність з такого встановлення здійснюється за допомогою вказаних законом процесуальних засобів та способів. Саме це встановлено у ст. 34 ГПК України.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс ВВР, 1992, № 6, ст.57 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
2. Бабенко В.В. Актуальні проблеми доказування в господарському процесі / В.В. Бабенко // Вісник господарського судочинства. –2005. –№ 2. –С. 186–193
3. Арбитражный процесс: Учебник для вузов / Под ред. проф. М.К.Треушников.- М.: Изд-во «Спарк»; Юридическое бюро «Городец», 1997.- 795 с.
4. Муравин А.Б. Уголовный процесс. Вопросы Общей части: Учебное пособие.- Одесса: АО БАХВА, 1997.- 480 с.
5. Ратушна Б. Стандарт доказування як критерій достовірності судового пізнання / Б. Ратушна // Право України. –2012. –№ 6. –С. 282–289.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВА,
ВЧИНЕНОГО З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ

Швидка О.В.,

студентка юридичного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Злочини, поєднані з надзвичайною жорстокістю, завжди викликають резонанс у населення. Вищезазначені злочини пов'язані із заподіянням жертві виняткових фізичних та (або) душевних страждань, а також моральних страждань близьким йому особам; у вбивствах з надзвичайною жорстокістю виявляються негативні риси особистості злочинця - його безжалісність, нелюдськість та схильність до садизму. Сучасна світова практика свідчить про зростання насильства, особливо під час конфліктів, спричинених різними політичними, релігійними, військовими та іншими конфронтаціями. Це є підставою для вирішення проблеми визначення особливої жорстокості як ознаки злочину, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України та проблемами правової кваліфікації при застосуванні особливої жорстокості при вбивстві.

Діюче законодавство спеціально виділяє серед кваліфікованих видів вмісних вбивств вбивство, вчинене з особливою жорстокістю. Незважаючи на те, що особлива жорстокість є фактором, який різко підвищує ступінь суспільної небезпеки злочинів, законодавство України не визначає чітких критеріїв, за якими його можна визначити. Тому вбивство є особливо жорстоким щодо кількості злочинів, кваліфікація яких викликає багато труднощів. Щоб уникнути помилок у практиці застосування кримінального закону, необхідно проаналізувати значення терміна «особлива жорстокість» та з'ясувати, які саме обставини є підставою для кваліфікації діяння за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України [1].

Проблеми злочинної кваліфікації умисного вбивства та відповідальності за цей вчинок досліджували багато вітчизняних та зарубіжних вчених,

наприклад, П.П. Андрушко, Я. Г. Смілянський, В. О. Навроцький, Ю. М. Антонян, А. П. Закалюк та ін. Серед науковців існує багато суперечок, які досліджували ці питання щодо змісту кваліфікуючих особливостей вбивства, включаючи його жорстокість.

Жорстокість, поряд із агресією, є рисою особистості. Жорстокість - це особистісна риса, яка характеризується прагненням заподіяти страждання, муки людині чи тваринам, виражена в діях, бездіяльності, словах та фантазуванні відповідного змісту. Прояви жорстокості можуть бути свідомими та несвідомими, навмисними чи імпульсивними [2, с.8-10; 3, с. 115].

Згідно з п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 р. «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», умисне вбивство вважається особливо жорстоким, якщо злочинець, позбавлений життя, усвідомлює, що завдає особливої фізичної муки (заподіявши велику кількість тілесних ушкоджень, тортур, смерть, включаючи використання вогню, електрики, кислот, луг, отрути, що спричиняє нестерпний біль тощо), психічні чи моральні (зневагою честі, приниження, заподіяння тяжких емоційних страждань, насмішок тощо), і навіть якщо це було поєднано з наругою над трупом або вчинений у присутності близьких потерпілому близьких людей, а злочинець усвідомлював, що такі вчинки спричиняють останнім особливі душевні чи моральні страждання [4].

Таким чином, умисне вбивство особливо пов'язане із застосуванням насильства (психічного та / або фізичного). Це насильство може мати місце безпосередньо перед, під час або після скоєння злочину. Однак, при знущанні над трупом або його розчленуванні необхідно встановити, що винний, здійснював такі дії і не усвідомлював, що вбивство вже вчинене[5]. Тобто мова йде про інші суспільні відносини, передбачені ст. 257 КК України, у якій охороняються норми суспільної моральності, а не життя і здоров'я. Дуже важливо, що характер такого насильства, засоби, які застосовує злочинець, місце, час та ситуація вчинення злочину свідчать про намір винного вчинити спеціальні фізичні тортури та / або душевні страждання. Виходячи зі змісту

пояснень, наданих у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про прецедентне право щодо злочинів проти життя та здоров'я людини», лише той факт, що злочинець усвідомлював, що своїм діянням завдає жертві особливі фізичні муки чи душевні страждання, або особливі душевні страждання близьким жертви [4]. Сам свідомий вибір особливо жорстокого способу позбавлення життя, відображає підвищену соціальну небезпеку особи злочинця, є достатнім приводом для залучення його чи її до вчинення більш серйозного виду умисного вбивства. Тому що вбивство з надзвичайною жорстокістю також варто було кваліфікувати у випадках, коли жертва втрачала свідомість і об'єктивно не відчувала особливих мук і страждань, але вбивця продовжував вживати особливо жорстоких дій. Неправильне твердження деякими вченими про зобов'язання кваліфікувати фактичне відчуття особливих фізичних мук жертви та / або душевних страждань призводить до того, що коли жертва не відчувала катування і страждання з причин, що не залежали від жертви (низький поріг болю для потерпілого, втрата свідомості від першого удару тощо), такий вчинок слід кваліфікувати як просте вбивство та замах на вбивство з надзвичайною жорстокістю. Це не тільки призвело б до певних труднощів та помилок у кваліфікації, але й, відповідно до чинного законодавства, призвело б до невиправданого в цьому випадку зниження відповідальності винного у вчиненому злочині [6, с. 418].

Так, наприклад, згідно з вироком суду особа була засуджена за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України до позбавлення волі на строк 15 років. Верховний Суд перекваліфікував дії засудженого за ч. 2 ст. 4 ст. 115 КК за ч. 1 ст. 115 КК.

Касаційний кримінальний суд зазначив, що при вирішенні питання про вчинення кримінального правопорушення в діях винного, передбачених п. 4 ч. 2 ст. 115 КК, слід мати на увазі, що така кваліфікація може мати місце лише тоді, коли доведено, що спосіб позбавлення жертви життя вказує на певну жорстокість злочину і охоплюється умислом винного. Суд пояснив, що умисне діяння (або бездіяльність), що супроводжує або вчиняє насильницький злочин, слід розглядати як особливу жорстокість, не необхідну для його вчинення та настання

звичайних наслідків для злочину, що полягає у заподіянні потерпілому чи його родичам додаткових, як правило, тяжких фізичних чи психічних страждань, тобто злочинець усвідомлює, що він вчиняє надмірні дії з метою досягнення злочинного наслідку, і обирає злочин, який охоплює діяння, непотрібних (надмірних) для позбавлення дій щодо жертви. Тому Верховний Суд дійшов висновку, що за фактичних обставин, встановлених судами, не було підстав для правової оцінки дій засудженого як умисного вбивства, і тому його дії підлягали перекваліфікації в рамках розділу п.4 , ч. 2, ст. 115 КК за ч. 1 ст. 115 КК як умисне вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій особі з призначенням відповідного покарання (рішення від 06.06.2019 р. в справі № 683/2620/17) [7].

Таким чином, законодавець приєднує до жорстокості діяння, що мають самостійне значення, в окремих випадках за наявності двох умов: 1) за наявності певних обставин, визначених у диспозиціях відповідного кримінального закону; 2) за умови, що діяння злочинця заподіює потерпілому фізичні чи психічні страждання. Особливою жорстокістю відповідно до судової практики є те, що жертва зазнає особливих страждань. Питання в тому, який страждання слід вважати особливим? Дійсно, жорстокість - це оціночне поняття, і віднесення конкретного діяння до кількості насильницьких залежить від суб'єктивних моральних ідей та поглядів оцінювача, його соціальної та національної ідентичності, соціального статусу, інтелекту, рівня культури, можливостей за співчуття та співпереживання, чуйність тощо.

Однак, маючи це на увазі, необхідні певні критерії для визначення загальних меж між жорстокістю та особливою жорстокістю, які мають кримінальне значення та впливають на розмір покарання у всіх випадках умисного вбивства. У зв'язку з цим найбільш правильним є визначення конкретної жорстокості, надане А. П. Закалюк, - вид жорстокості, при якому навмисні дії (або бездіяльність), що супроводжують або вчиняють насильницький злочин, вважаються необхідними для його вчинення та виникнення його звичайні наслідки, що спричиняють потерпілому чи його родичам додаткові, як правило, важкі фізичні чи психічні страждання [8, с.7].

Таким чином, бажаючи нанести жертві особливу шкоду (інша особа) вбивця обирає злочинне діяння, яке охоплює надмірні дії, щоб позбавити жертву життя. Звичайний спосіб вбивства (характерний для змісту діяння об'єктивної сторони некваліфікованого вбивства) не дає вбивці можливості повністю реалізувати свій злочинний намір. [9, с. 129] Також пропонуємо внести зміни до п.4 ч.2 ст.115 КК України, доповниши її словами «або винятковим цинізмом», оскільки глумління вбивці над трупом, знущання над хворими, особами похилого віку та особами, які перебувають у безпорадному стані потрібно розглядати як демонстративну зневагу до прийнятих норм суспільства. А вже тут жорстокість проявляється у безжалісних та завідомо відомих для винного особливих страждань потерпіло чи його близьких.

Література:

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Антонян Ю. М. Общий очерк о преступном насилии. Человек против человека. Преступное насилие : сб. статей / под общ. ред. Ю. М. Антоняна, С. Ф. Милюкова. СПб., 1994. С. 8-29.
3. Антонян Ю. М. Криминальная патопсихология / Ю. М. Антонян, В. В. Гульдан. М. : Наука, 1991. 248 с.
4. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 07.02.2003 р.
5. Олійник О.С. Деякі питання кваліфікації умисного вбивства з особливою жорстокістю (п.4 ч.2 ст.115 КК України). Вісник асоціацій кримінального права України. 2018. № 1(10). С.94-106 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0002700-03>
6. Смілянський Я. Г. Особливості суб'єктивної сторони умисного вбивства з особливою жорстокістю. Форум права. 2010. № 3. С. 415-420
7. Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 06 червня 2019 року у справі № 683/2620/17, провадження № 51-8589км18 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82316328>

8. Закалюк А. П. Преступление, совершенное с особой жестокостью. Научный обзор результатов исследования / А. П. Закалюк, В. Д. Жарый, В. С. Ковальский. Киев, 1989. 89 с.

9. Черепій П.П. Кримінально-правовий зміст умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю. *Європейські перспективи*. № 1. 2017. С. 129-136.

